

M. T. B. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. Ref.
Ser.

836

Title:

Mantra Samhita

Sal

836

836

मंत्र संहिता

Incomplete

: Mantra Samhita Title

:

:

: Author

:

:

: Editor

:

:

: Year, Vols.

:

:

: Publisher

836

:

:

: Remarks

इव बह तु मेतवाऽउ अं ज्ञानाऽ अभिवाक शीमि य वसोमः सूर्यतेय त्रय शो घृत स्य धाराऽ अभितत्यवते
अभ्यर्चत सुष्ट तिं गयमा निमस्मा सुभ द्राद्रिणा निधत्त । इमं यज्ञं न यत देवता नो घृत स्य धारा मधु
मत्पर्वते । धौमंते विश्वं भुवनमधिष्ठितमंतः समुद्रं दृष्ट्वा तरायुषि । आपामनीके समिधे यऽ आभू
तस्तमश्याममधुमंतं तर्हि ॥१८॥ ॥ एतानि सूक्तानि देवस्याभिषेके अंत्यस्तुक्तं पूर्णाहुते
प्रयुज्यते । पौरुषं वैश्वं चार्म्यं पवस्वति त्रिवर्गं तदयं दंडो कवर्गश्च समुद्रादूर्ध्वं रिस्यपि ॥ ॥
अस्य वामस्य प्रलितस्य ह्येतुस्तस्य भ्राता मध्यमो अस्य अश्वः । तृतीयो भ्राता घृतं दृष्ट्वाऽ अस्यात्राप
श्यं विश्वसप्तपुत्रं । सप्तयुं जंतिरथ मेकवक्रमेकोऽ अश्वो बहति सप्तनामा । त्रिनाभि वक्रमतरम
नर्वयत्रे मा विश्वा भुवनाधितस्तुः । इमं रथमधि ये सप्ततस्तुः सप्तवक्त्रं सप्तवहं त्यश्वाः । सप्तस्व
सारो अभिसन्नवंते यत्र गवान्निहिता सप्तनाम । कोददशप्रिथमं जायमानमस्तु चतंतं यदनस्तु
विभर्ति । भूम्याऽ असुरमृगात्मा कश्चि कोविदोऽ समुपगात्प्रष्टुमेतत् । पाकं पृच्छामि मनसा विज्ञा
नं देवानां मेना निहितापदानि । वत्से वक्षू ये धिसप्ततंतू चितत्तिरेकवयऽ आतवाऽउ ॥१९॥
अविकित्वां विकितुषंश्चिद वक्त्रं कवी नृच्छामि विद्वानेन विद्वानं । वियस्तस्तं भवति मारुतोऽस्य

जस्य रूपे किं मपि सिद्धे कं ॥ इह ब्रवी तु यः ईमंग वेदास्य वामस्य निहितं पदं वेः ॥ शरीरः
 रेदु कृते गवोऽस्य वज्रं वसानाऽउदकं पदापुः ॥ माता पितरं मृतऽआवसाजधीत्यग्रे
 मनसा संहिजं वि ॥ सा बीभत्सुर्गर्भरसानि विद्वानमस्वत इदु पवाकमीयुः ॥ युक्ता माता सी
 दुरिदक्षिणायाऽअतिष्ठ द्रु से वृजनी वृतः ॥ अमी मे द्रुत्सोऽअनुगाम पश्यद्विभ्रु प्यत्रि
 पुयो जनेषु ॥ तिस्रो मातुः स्त्री न्यितृ न्विष्वदेकऽपुर्ध्वस्तस्त्रानेम व ग्ला पयंति ॥ मंत्रयेते दि
 वोऽअमुष्मष्टष्ठे विश्वविदं वावम विश्वमिन्वो ॥ २ ॥ द्वादशारं नदित ज्जरायु ववर्त्तिवक्रं परि
 द्यामृतस्य ॥ आपुत्राऽअग्ने मिधुना सोऽअत्र सप्तशतानि विंशतिश्च तस्त्रुः ॥ पंचपादं पि
 तरं द्वादशहतिं दिवऽआहुः परेऽअर्धपुरीषिणां ॥ अथ मेऽअन्यऽउप रे विवक्षणं सप्त वक्रं पक
 रऽआहु रर्पितं ॥ पंचारे वक्रं परि वर्त्तमाने तस्मिन्नातस्त्रुर्भुवनानि विश्वा ॥ तस्य नाक्षस्तप्यते भूरी
 भारः स नो देव न शीर्यते सनाभिः ॥ स नो मित्र क्रमजरं विवा वृत्त उतानायां दशयुक्ता वहंति ॥ स्येस्य
 वसूरजसेत्यावृतं तस्मिन्नापिता भुवनानि विश्वा ॥ साकं जानां सप्तधमादुरेकं जंषकि द्यमा
 ऽऋषयो देवजाऽइति ॥ तेषामिष्टानि विहितानि धामशस्त्रात्रे जंते विद्वतानि रूपशः ॥ ३ ॥ स्त्रियः

सतीः स्ताऽउमे पुंसऽआहुः पश्यदक्षणा न विवेतं दंधः ॥ कविर्यः पुत्रः सऽईमाधिके जयस्ता विजाना
 सापितृ धिता सतः ॥ अवः परेण परऽएतां नावरेण पदावत्सं विभ्रती गौरु दक्ष्णातः ॥ सा कद्दीची किं
 स्विदधं परागाक्त्स्वि तस्त्रे न हि यूथेऽअंतः ॥ अवः परेण पितरं यो अस्या नुवेद पर एना व
 रेण ॥ कवी यमानः क इह प्रवो देवं मनः कुतोऽआधि प्रजातं ॥ अऽअर्वा वस्ता उपरावऽआ
 हु र्ये परां वस्ताऽउ अर्वा वऽआहुः ॥ इदं अयाव कथुः सोमता निधुरान युक्ता रजसो वहं
 द्वा सुपर्णा सुयुजा सखाया समाने वक्षं परिष्वज्जते ॥ तयोरन्यः पिप्पलं स्वाद त्वा
 तश्च न्नयोऽअभिवाक शीति ॥ ४ ॥ यत्रा सुपर्णाऽअमृतस्य भागमनिमेषं विदथामि
 स्वरंति ॥ इना विश्वस्य भुवनस्य गोपाः समाधीरः पाकमत्रा विवेश ॥ यस्मिन् वक्षेम ध्वदः सु
 पर्णा निविशंते सुवते वाधिविश्वे ॥ तस्य दादुः पि प्यलं स्वाद्रे तन्नो न द्राघः पितरं न वे
 द ॥ यद्वा यत्रेऽअधिगायत्रमाहितं त्रेष्टुभाद्वा त्रेष्टुभानिरतं क्षत ॥ यद्वा जगज्जगत्याहितं प
 दं यद्वा तद्दिदुस्तेऽअमृतत्वमानं शुः ॥ गायत्रेण प्रतिभिमीतेऽअर्कमर्कणसाम त्रेष्टुभेन वाकं ॥

१० वाकेनवाकं द्विपदाचतुष्पदाक्षरेणमिमते सप्तवाणीः। जगतामिंधुदिव्यस्तभाय इयं तुरसूर्यपर्य
 पश्यत्। गायत्रस्यसमिधस्तुः स्रग् आदुस्ततो मङ्गा प्ररिखिमे महित्वा ॥ ५ ॥ उपदूये सुदुघां धे
 नुमेतां सुहृत्ता गोक्षुतदोहृदनां। श्रेष्ठं सर्वं सवितासाविषन्तो भीक्षो धर्मस्तदुषु प्रवोचमाहि
 क्रावती वसुपत्नी वसूनां वत्समिच्छंती मनसाभ्यागात्। दुहामश्विभ्यां पयोऽ अघ्नये यं सावई
 तां महते सौभगाय। गौरमीमेदनुवत्संमिषंतं मूर्ध्ना न हि दुः कृणोन्मातवाऽड। सृक्का एणं ध
 र्ममसिवावशानामिमातिमायुं पयते पयोभिः। अयं स शिङ्गे अनगौरभीवतामिमाति
 मायुं ध्वसन्नावधिप्रिता। सावितिभिर्मिहिवकारमर्त्यं विद्वद्भवं तीप्रतिव त्रिमो हत।
 अनघयेतुरगातु जीवमेजध्रुवं मध्यऽ आपस्त्यानां। जीवो मृतस्थवरतिस्वधाभिरम
 र्त्यामर्त्येनासयोनिः ॥ ६ ॥ अपश्यं गोपामनिपद्यमानमावपरावपथिभिश्चरंतं ॥
 ससध्रीवीः सविष्वीर्वसानऽ आवरीवर्तिभुवनेष्ठतः। यऽ ईवकार न सोऽ अस्य वेद १०
 यऽ ईददर्श हिरुगिनुतस्मात्। समातुर्योना परिबीतो अंतर्बे कृप्रज्ञानिर्गतिमाविव

३४ इयं वेदिः पञ्चो अंतः हविष्यां अयं मृ। जो भुवनस्य नाभिः। अयं तो मा हृत्ता अश्वस्पृता वृत्ता यव
 वं नुमं यो म ४ ३

श। द्यौर्मपिता जनिता नाभिरत्र बंधर्ममाता पृथिवीमहीयं। उतानयोः श्रम्वो ३ र्योभिरत्तरा पिता दु
 हितुर्गर्भमाधात्। पृष्ठामित्वा परमेतं पृथिव्याः पृष्ठामियत्र भुवनस्य नाभिः। पृष्ठामित्वा हृत्ताऽ अश्व
 स्पृतः पृष्ठामित्वा वः परमेवोम ॥ ७ ॥ सत्ताद्गर्भा भुवनस्यरेतो विल्लोस्तिष्ठंति प्रदिशा विध
 र्मणि। ते धीतिभिर्मनसाते विपश्चितः परिभुवः परिभवति विश्वतः। न विज्ञानामिपदे वेद मुक्ति
 निण्यः सनद्धो मनसावराभि। यदामागन्प्रथमजा कृतस्यादिहोऽ अश्वे भागमस्याः। अपा
 दुः प्राडेति स्वधया गृभीतो मर्त्यामर्त्येनासयोनिः। ताशश्वंता विष्वीना विद्यंता न्य १ न्य वि
 क्युर्नेनिवि। क्युरन्यम ॥ क्वो अक्षरे परमेवो मन्यस्मि देवाऽ अधिविश्वे निषेदुः। यस्त नव
 दकिम् वा करिष्यति यऽ इत्ताद्दुस्तऽ इमे समासते। सूर्यवसा इगवती हिभस्याऽ अथो वयं
 गवतस्याम। अद्विष्टाणामघ्नो विष्वदानीं पिब शुद्धमुदकं शवरं ती। ८ ॥ गोरीर्ममायस
 लिलानित सत्येकपदी द्विपदी सावतुष्पदी। अष्टापदी नवपदी बभूवुषी महस्त्रा क्षराप
 रमेवो मनः। तस्याः समुद्राऽ अधिवि क्षरंति तेन जीवंति प्रदिशश्चतः स्रः। ततः क्षरत्

अरंतद्विष्वमुपजीवति। शकमयंधर्ममारादपश्यविष्वतापरएनावरेण। उक्षाणांष्टमिमपयंतवी
 रास्तानिधर्ममिप्रथमान्यासन्। त्रयः केशिनः कृत्याविवक्षते संवत्सरे वपतः एकः एषां ध्वि
 श्वमेकोऽभिन्नस्वावीभिध्राज्ञिरेकस्मदृशेन रूपं। नत्वारिवाक्परिमितापरा नितानिविदु
 ब्राह्मणायमनीषिणः। गुरुत्रीणि निहिताने गयंतितुरीयं वा वामनुष्यावदंति। इंदुमित्रं वरु
 णमग्निमाङ्गुरयोदिव्यः स सुपर्णागरुत्मान्। एकं सद्भिप्रावद्गुधावदंती गन्तयममातरि श्वा
 नमाङ्गुः॥७॥ कृष्णं नितानं रुयः सुपर्णाऽप्योवसानादिवमुपयंतंति। तऽआवहृत्तं
 दनादृतस्यादिहृतेन पृथिवीव्युद्यते। द्वादशप्रधयः श्वक्रमेकं त्रीणि नभ्यानि कऽतस्मि
 केन। तस्मिन्साकं विशता नशंकवोर्पिताः षष्टिर्नवलाफलासः। यस्ते स्तनः शशयो योम
 योभर्येन विश्वा पुष्यसि वार्याणि। योरत्नधावसुविद्यः सुदन्तः सरस्वतितमिहधातये कः।
 यद्गन्तयमयं जंते देवास्ता निधर्माणि प्रथमान्यासन्। तेह नाकमहिमानः सवंतय वपुः ११
 वेसाध्याः संति देवाः। समानमेतदुदकमुच्चैत्यववाहभिः। भूमिं पुर्जन्याद्विन्वति रिवंति

दोतमंत्राः॥ अथसौभाग्यमंत्रास्त्रिरव्यंते॥ ॥ हिंरुं वती वसुपत्नी वसूनां वृत्समिच्छंती मनसा
 भ्यागात्। दुहामश्विभ्यां पयोऽअघ्नो यं सावर्द्धतां महते सौभाग्याय॥१॥ समिद्धस्य अयमाणाः पुरस्ताद्
 हवन्वानोऽअजरं सुवीरं। आरेऽअस्मदमतिं बाधमानऽउत्तुयस्व महते सौगाय॥२॥ वनस्पतेशत
 वल्गोविरोह सहस्रवल्गोविषयं रुहेम। यं त्वामयं स्वधिति सेतमानः प्रीणिनाय महते सौभाग्याय
 इंदुर्देवानामुप सरस्वमायन्सहस्रधारः पवते मदायुः। न भिस्तवानोऽअनुधाम पूर्वमगीन्नेदं महते
 सौभाग्याय॥४॥ अस्वपिब क्षुत्तः प्रसितस्येद्रसोमस्वरमासु तस्य। स्वस्ति दामनसामादयः
 स्वावीनीनोरे वते सौभाग्याय॥५॥ घृतादुर्लभं मधुमसुवर्णं धनं त्रयं धराधारयिष्णुः। रुणक्
 पत्नादधरांश्च कृण्वदारोहमामहते सौभाग्याय॥६॥ ॥ विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपाणि
 पिंशतु। आसिं वतु प्रजापतिर्धाता गर्भं दधातुते। गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरस्वति। ग
 र्भं तेऽअश्विनो देवा वाधतां पुष्करस्रजा। हिरण्ययीऽअरणी यं निर्मथतोऽअश्विना। तं तेर्भगं
 हवामहे दशमे मासि स्रतवे। नेजमेष परापत सुपुत्रः पुनरापत। अस्थे मे पुत्र कामाये गभमा
 धेहियः पुमान्॥ यथेयं च पृथिवीमृक्षता नागर्भमादधे। एवं तं गर्भमाधेहि दशमे मासि स्रतवे।

विलोभेनरूपेणास्यानायंगीन्या। पुमोसंगममाधोहिरशमेमासिस्तवे॥ ॥ इति प्रजापते
०॥ ॥ अपनः शोशुवदघमनेशु सुगधारयि॥ अपनः शोशुवदघं। सुक्षेत्रियासुगातुयावसू
यावप्रजापते। अपनः०। प्रयदुद्विष्टाणां प्रास्माकासश्चस्तरयः। अपनः०॥ प्रयत्ने अग्नेसुर
यो जायेमहि प्रतेवयं। अपनः०। प्रयदग्नेः सहस्यतो विश्वतो यंतिभानवः। अपनः०। त्वंहिवि
श्वतो मुख विश्वतः परिभूरसि। अपनः०। द्विषो नो विश्वतो मुखातिनावेव पारय। अपनः०।
सनः सिंक्षमिव नावयाति पर्षस्वस्तये। अपनः०॥ १॥ वधेन दस्युं ग्रहिवातयस्व वयः कृणवा
न सन्वे ३ स्वाये। पिपर्षियत्सहसस्पुत्रदेवान्त्सोऽअग्ने पाहि न तमवाजेऽअस्मान्। वयं ते
अग्नेऽउक्तेर्विधेम वयं हव्यैः पावकमद्रशोर्वे। अस्मे रयिं विश्ववारं समिन्वास्मे विश्वानि
द्विषाणि धेहि। अस्माकमग्ने अध्वरं जुषस्व सहसः सन्नो त्रिषधस्व हव्यं। वयं देवेषु सु
कृतस्याम शर्मणानस्त्रिवरूयेन पाहि। विश्वानि नो दुर्गहाजातवेदः सिंधुं न नावापुरिता
तिपर्षि। अग्ने अत्रि वन्तमसाग्रणानो इस्माकं बोधयितातन्तनाम्। अस्त्वाह दकीरिणा

मन्यमानो नैर्मर्त्यमर्त्यो जौहवीमि। जातवेदो यशो अस्मा सुधेहि प्रजाभिरग्ने अमृतत्वमश्याम्।
यस्मे त्वं सुकृते जातवेद उलोकमग्ने कृणवस्योनं। अश्विनं सपुत्रिणां वीरवंतं गोमं तरयिं नशतेस्व
स्ति॥ १॥ अग्निस्तु विश्वस्तमंतु विब्रजाणामुत्तमं। अतर्त्तं भावयत्यतिपुत्रं ददाति दाशुषे।
अग्निर्ददाति सत्यतिं सासाहयो युधान्भिः। अग्निरत्यं रघुष्यं दं जेतारमपराजितं। सूर्यो नो
दिवस्यातुवातो अंतरिक्षात्। कृवा ऋतिसूक्तं प्रागेवल्लिखितं॥ ॥ उदीर्षतिः पतिवती
द्ये इषा विश्वा वसुं नमसागीभिरीके। अन्यामिच्छ पितृषदं व्यक्तां सते भागो जनुषा तस्य विदि
। उदीर्षति विश्वा वसो नमसे कामहेत्वा। अन्यामिच्छ प्रफर्षे १ संजायां पत्या सृज। याः
फलिनीर्या अफला अपुष्यायाश्च पुष्पिणीः। बृहस्पति प्रसृतास्तानो मुं वं हसः॥ ॥
इति भर्गो धानमत्रा॥ ॥ पुंसवने दूर्वारसनिक्षेपणो मंत्रद्वयं तदिदं॥ आते गर्भो योनिमै
तु पुमान्वाण देवेषु धिं। आवीरो जायतां पुत्रस्ते दशमास्याः। अग्निरैतु प्रथमो देवतानां सो
स्ये प्रजां मुं वतु मृत्युपाशात्। तदयं राजा वरुणो नु मन्यतां यथेयं स्त्री पौत्रमाद्यं नरो दात॥

यत्रे सुभीमे हरेरहितमंतः प्रजापतो मन्त्रे हं मां तद्विद्वांसं माहं पौत्रमघं नित्यामिति ॥ ३॥ अनेन भार्या
 र्याः हृदयस्पर्शनं ॥ ॥ अथ अनन्यलोभनमंत्राः ॥ ॥ तत्र सहस्रशीर्षेति षोडशर्वस्त्रमुपयुक्तं तत्र
 गिरिवतं ॥ ॥ हिरण्यभेगे समवर्तताग्रे भूतस्य ज्ञातः पतिरेक आसीत् । सदाधार पृथिवी बामु
 ते मां कुस्मै देवाय हविषा विधेम । य आत्मदा बलदाय स्या विश्व उपासते प्रशिष्यस्य देवाः । य
 स्य काया मृतं यस्य मृत्युः कस्मै ० । यः प्राणतो निमिषतो महिषे क इद्रा ज्ञा जग तो बभूव । य
 ईशे अस्य द्विपदं त्रुषदः कस्मै ० । यस्ये मे हि मर्वतो महिषा यस्य समुद्रं रसया सह दुः । य
 स्ये माः प्रदिशो यस्य बाहु कस्मै ० । येन द्यौ र्ग्राष्टि पृथिवी व दृक् को येन स्वस्त्रा मितं येन नाकः । यो अ
 तरि क्षर जसो विमान कस्मै ० ॥ १॥ यं क्रंदसीऽ अक्सा तस्तमाने अभ्येक्षेतां मनसा रजमाने ।
 यत्रा धिस्मरऽ उदितो विभाति कस्मै ० । आपो ह यच्छती विश्वमायना र्भदधाना जनयंति रग्नि
 । ततो देवानां समवर्तता सुरेकः कस्मै ० । यश्चिदापो महिना पर्यपश्यद्दक्षं दधाना जनयंतीर्य २२
 हं । यो देवेभ्यो धिदेव एकऽ आसीत् कस्मै ० । मानो हिं सी जनितायः पृथिव्या यो वा दिवं सत्यधर्मान्

स्येन स्य पक्षा हरिणस्य बाहू उपस्तृत्यं महिजातं ते अर्वनः ॥ ॥ स्योना पृथिवी भवानक्षरानिवेश
 नीत्यच्छानः शर्मसप्रथः ॥ ० ॥ उ बुध्यध्वं समनसः सरवायः समग्निरिध्वं बहवः सनीढाः । द
 धिक्रामग्निरुष संवेदेवी मिं द्रावो तावसे निह्वये वः ॥ १० ॥ विष्णो नु कं वीर्याणि प्रवो रं यः पार्थि
 वानि विममेर ज्ञांसि । यो अस्कभाय दुतरं सधस्त्रं विवक्रमाणस्त्रे धोरुगायः ॥ ११ ॥ इदं वि
 ष्णुर्विवक्रमे त्रेधा निदधे पदं । समुच्छ्रमस्य पांसुरे ॥ १२ ॥ बृहस्पते अतियदर्या अर्ह्यक्रम
 दिभाति क्रतुमज्जनेषु । यदीयेदं कुवसऽ कृतं प्रज्ञा ततदस्मा सुद्रविणं धेहि वित्रं ॥ १३ ॥
 ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यं तासूक्तस्य बोधितनयं वज्रिन्व । विष्वंत इद्रं मदेवोति देवा बृहद्
 देम विदधे सुवीराः ॥ १४ ॥ इदं श्रेष्ठानि द्रविणानि धेहि वित्रं दक्षस्य सुभगत्वमस्मो पो
 षं रयीणां मरिचिंत नूनां स्वाद्यानां वायः सुदिनत्वमङ्गा ॥ १५ ॥ शुक्रः शुशुक्तां उषोन जा
 रः प प्रासमी वी दिवान ज्योतिः । सुभगामहमश्रवं ॥ न ह्यस्या अपरं वनजरसामरते प
 इदं वो विष्वतस्य रिहवामहे जनेभ्यः । अस्माकमस्तु केवलः ॥ १७ ॥ इन्द्राणीमा सुनारिषु

३७

निर्विश्वस्मादिन्द्र उ त्ररः ॥ १८ ॥ शमग्निरग्निभिः करं नृत्तपुत्रसूर्यः शंवातो वात्वरपा अप
 सिधः ॥ १९ ॥ यमायसोमं सुनुतयमायमुकृताहविः । यमं हयतो गच्छत्यग्निदू तो अप
 रं कृतः ॥ २० ॥ प्रजापते ॥ २१ ॥ कयानश्चित्र आभुवदृती सवधः सरवा । कया शविष्ठया
 वृता ॥ २२ ॥ मोषुणः परापरा निरुक्तिर्दुर्हणवधीत । पदीष्ट हृष्टया सह ॥ २३ ॥ आयं
 गोः पश्चिरेक मीहसदन्मातरं पुरः । पितरं वप्रयन्स्वः ॥ २४ ॥ केतुं कृण्वन्त केतवेषो मया
 अपेशसे । समुष्ठाद्भिरजायया ॥ २५ ॥ उषो वाजं हि वं स्वयश्चि शोमानुषे जने । तेनाव
 हसु कृतो अध्वर्यो उपयेत्वा गणं तिवद्वयः ॥ २६ ॥ ब्रह्मजज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सी
 मतः सुरुवौवेनः आवः ॥ स ब्रुधिया उपमा अस्य विष्ठाः सुतश्च यो निमसेतश्च विवः
 ३७ ॥ इन्द्रो विश्वतः ०१ ॥ अग्निं दूतं ०२ ॥ यमायसोमं ०३ ॥ मोषुणः परापरा ०४ ॥ त्वन्तो अ
 ग्रे वरुणास्पविदां देवस्य हे को वया सि सीष्ठाः ॥ यज्ञिष्ठे विद्वितमः शो शुचानो विश्वादे ३७
 वां सि प्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥ ५ ॥ तव वायवतस्पते त्वष्ट त्नामातरद्वुत । अवां स्यवणीमहे ॥

सोमो धेनु सोमो अर्वतमा शुंसोमो वीरं कर्मण्यं ददाति । सादन्यं विदध्यं सभेयं पितृ प्रवणं यो ददा
 शदस्त्रे ॥ ७ ॥ तमीशानं जगतस्तस्य धृष्यती धियं त्रिचमवसे द्रुमहे वयं पूषानो यथा वेदसा
 मसद्भूधेरसितापायुरदधस्वस्तये ॥ ८ ॥ सोमं राजानमवसेति गार्भिर्हवामहे । आदित्या
 न्विष्टुसूर्यं ब्रह्माणं ववृहस्पतिं ॥ ९ ॥ अग्निः स्विष्टकृतं कृत्वा ॥ पूणां कृतिं कुर्यात् ॥ अथा
 भिषेकमंत्राः ॥ ॥ समुद्रयेष्ठाः सलिलस्य मध्यात्पुनानायं त्यनिविशमानाः । इन्द्रो याव
 ज्जीवषभोररादता आपो देवी रिहमामवंतु । या आपो दिव्या उत वास्त्रवंति रवनित्रिमा उत
 वाया स्वयं जाः । समुद्रार्थायाः शुचयः पावकास्ता आपो देवी रिहमामवंतु । वायव्ये
 द्या उत वास्त्रवंति रवनित्रिमा आयाः स्वयं जाः । समुद्रार्थाः शुचयः पावकास्ता आपो देवी
 रिहमामवंतु । यासां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यान्ते अवपश्य जनानां । मधुश्चुतः
 शुचयो यः पावकास्ता आपो ० । यासुराजा वरुणो यासु सोमो विश्वे देवा यासु जन्मदति ॥
 वैश्वानरो यास्वग्निः प्रविष्टस्ता आपो ० । त्रायंतामिह देवास्त्रायतां मरुतां ॥ १० ॥ गणाः ।

२८ त्रायं तां विश्वाभूतानि यथा यमप्रणाः असत्। आप इहा उभे जीरापो अमीव वातनीः। आ
 पाः सर्वस्य भेषजीस्तास्ते रुण्वंतु भेषजं। हस्ताभ्यां दशशारवाभ्यां जिह्वावावः पुरोगवी। अ
 नामयितुभ्यां त्वाताभ्यां त्वोपस्पशामसि। इमा आपः शिवतमा इमाः सर्वस्य भेषजीः। इमा
 राष्ट्रस्य वर्द्धनी रिमाराष्ट्रभूतो मृताः। यामि र्दिमभ्यविं वत्प्रजापतिः सोमं राजानं वराण्य
 मंमनुं। ताभिरद्भिरभिषिवा मित्वामहं राजां त्वमधिराजो भवेह। महं तं त्वामहीनां सम्रा
 जं वर्षणीनां देवीजनि अजीजन इद्राजनि अजीजनत। देवस्य त्वास्वितुः प्रसेवेधि
 नोर्वाङ्म्यां पूष्टो हस्ताभ्यां। अग्नेस्तेजसा सूर्यस्य वर्वसेंद्रस्येंद्रियेणाभिषिवा मित्वाम
 यश्चिरेयशसे आद्याय। तं योरावणीमहेगातुं यशायगातुं यरुपतये देवीस्वस्तिरस्तु
 नः स्वस्तिर्मानुषेभ्यः। ऊर्ध्वं जिगातु भेषजं। शन्नो अस्तु द्विपदेशवतुष्यदे॥ ॐ नमो ब्रह्मणे
 नमो अस्त्वग्नये नमः पृथिव्यै नमः ओषधीभ्यः। नमो वादे नमो वावस्वतये नमो विष्णवे नमः
 हते करोमि॥ ॐ ब्रह्मभूर्भुवस्वः शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥ २॥ अथ शान्तिस्तूक्तानि॥ ॐ आ

नो भद्राः क्रतवो यंतु विश्वतो दध्यासो अपरीता स उद्भिदः। देवानो यथा सदमिदृधे असन्न प्रायु
 वोरक्षितारो द्वे द्वे। देवानां भद्रा सुमतिर्कज्यतां देवानां रातिरभि नो निवर्त्ततां। देवानां स
 र्व्यमुपसेदिमा वयं देवान आयुः प्रतिरंतु जीवसे। तान् पूर्व्यानि विदाहूमे हे वयं भगं मित्रमदिति
 दक्षमस्त्रिधं। अर्यमणं वराणसो ममिष्वना सरस्वतीनः सुभगामयस्करत। तन्नो वातो मयो
 भुवा तु भेषजं तन्माता पृथिवी तस्मिताद्योः। तद्वा वाणः सोमस्तुतो मयो भुवस्तदधिनाश्व
 णुतं धिष्ण्यायुवं। तमीशानं जगतस्तस्मिन् प्रस्यति धियं जिन्वमवसेहूमे हे वयं। पूषानो यथा
 वेदसामसहधेरक्षिता पायुरदधः स्वस्तये॥ १॥ स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पू
 षा विश्वे वेदाः। स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमि स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु॥ २॥ षडध्वामरुतः
 पृथिमातरः शुभं यवा नो विदधे पुत्रं गुणं च। अग्निं जिह्वा म नवः सूरवक्षसो विश्वे नो
 कृता अवेसा गमयिष्येह भद्रं कैर्णेभिस्तुणुः शतमिनु शरीरा अंति देवा यत्रानश्रुता जसेर
 तन्ना। पुत्रा सो यत्र पितरो भवंति मानो मध्वारी रिषता युगं तोष अदिति रोरिति रोरिति

२०

मदितिर्मातासपितासपुत्रः। विश्वेदेवा अदितिः पञ्चजनाः अदितिर्जातमदितिर्नमित्वं ॥ २॥ जा
तुदेसे सुनवीमसोमः। कयानश्चित्राभुवद् तक्रवाच्यपश्चाद्विख्यते। स्वस्तिनोमिमीतामधि
नामगः स्वस्तिदेव्यदितिरनर्वणः। स्वस्तिरषा असुरोदधातुनः स्वस्तिद्यावापृथिवीसुवेतुना।
स्वस्तयेवायमुपब्रवामहे सोमं स्वस्तिभुवनस्ययस्पतिः। हृस्पतिं सर्वगं स्वस्तये स्वस्त्य
आदिष्यासोभवंतुनः। विश्वेदेवानो अद्या स्वस्तये वैश्वानरो असुरगिरि स्वस्त्ये। देवा अवन्तु भवः
स्वस्तये स्वस्तिनोरुदः पाल्वरुसः। स्वस्तिमित्रावरुणस्तस्तिपथ्येरे वी। स्वस्तिन इन्द्रश्चाग्नि
श्च स्वस्तिनोऽ अदिते रुधि। स्वस्तिपंथामनुवरेमस्य्या वंदमसा विव। पुनर्देदताघ्रताजा
नतासंगमेमहि ॥ ३॥ स्वस्त्ययं नंता ह्यमरिष्टनेमिं महूतं वायसं देवतानां। असुरघ्नमि
न्द्रसर्वं समस्तु बहद्यशोनावमिवारुहेम। अंहो मुवमो गिरसंगयं स्वस्त्या त्रेयं मनसा
वता ह्यं। प्रयतपाणिः शरणं प्रपद्ये स्वस्ति संवापे प्रभयन्तो अस्तु। शन्नऽ इन्द्राग्नी भव २०
तामवोभिः शन्नऽ इन्द्रावरुणारात हया। शमिंद्रा सोमा सुविताय शंयोः शन्न इन्द्रा पूषणा

वाजसातो। शन्नो भगः शमुनः शंसो अस्तु शन्नः पुरंधिः शमु संतुराधः। शन्नः सत्यस्य स्पृमस्य शंसः शन्नो
अर्यमापुरुजातो अस्तु। शन्नो धाता शमु धर्तानोऽ अस्तु शन्न उरूरी भवतु स्वधाभिः। शंरोदसी हृती
शन्नो अदिः शन्नो देवा नो सुहवानि संतु ॥ शन्नो अग्निर्ज्योतिरनीको अस्तु शन्नो मित्रावरुणा वृषि
नाशं। शन्नः सुकृतां सुकृतानि संतु शन्न इधिरो अभिवातु वातः। शन्नो द्यावापृथिवी पूर्व हूतो शमं
तरिष्णं दृशयेनोऽ अस्तु। शन्नऽ ओषधीर्विनो भवंतु शन्नो रजसस्पतिरस्तु जिह्वुः ॥ १॥ शन्न
इन्द्रो वसुभिर्देवोऽ अस्तु शमा दिल्येभिर्वरुणः सुरांसः। शन्नो रुद्रो रुद्रेभिर्जलाघः शन्नस्त्वष्टाग्ना
भिरिहृष्टोतु ॥ शन्नः सोमो भवतु ब्रह्म शन्नः शन्नो ग्रावाणाः शमु संतु यज्ञाः। शन्नः स्वरुणा
मित्रतयो भवंतु शन्नः प्रस्व १ शम्वस्तु वेदिः। शन्नः सूर्य उरुवक्षा उदेतु शन्नश्चतस्रः प्रदिशो
भवंतु। शन्नः पर्वता ध्रुवयो भवंतु शन्नः सिंधवः शमु संत्वापः। शन्नोऽ अदितिर्भवतु प्रतोभिः
शन्नो भवंतु मरुतः स्वर्काः। शन्नो विष्णुः शमु पूषानो अस्तु शन्नो भवितु शम्वस्तु वायुः ॥
शन्नो देवः सविता त्रायमाणः शन्नो भवंतु षसो विभातीः। शन्नः पर्जन्यो भवतु प्रजाभ्यः शन्नः

३० क्षेत्रस्य पतिरस्तु शंभुः ॥ २ ॥ शंनो देवा विश्वदेवा भवंतु शंसरस्वती हे संधीभिरस्तु । शमभिषासुः
 शमुरातिषावेः शंनो दिव्याः पार्थिवाः शंनोऽअप्याः । शंनः सत्यस्य पतयो भवंतु शंनोऽअर्चतः
 शमुसंतु गावः । शंनऽऽरुभवः सुकृतः सुहस्ताः शंनो भवंतु पितरो हवेषु । शंनोऽअज्ञ एकपा
 देवो अस्तु शंनो हिर्बुध्न्यः शंसमुद्रः । शंनो अपां न पात्ये रुरस्तु शंनः पश्चिर्भवतु देवगोपा ।
 आदित्या रुद्रा वसवो जुषंते दं ब्रह्म क्रियमाणं न वीयः । शृण्वंतु नो दिव्याः पार्थिवा सोमो
 जाता उत ये यज्ञियासः । ये देवानां यज्ञियाय ज्ञियाभिर्मानो र्यजत्राऽअमर्ता अतशाः ।
 ते नो रासंता मुरुगाय मद्यस्य पातस्वास्तिभिः सदानः ॥ ३ ॥ शंवतीः पारयत्येते तं द्रुति
 वत्रो युजा । अभ्यारंतं यमाकेतुं यऽएवेदमिति ब्रवतु । भासाकेतुं परिस्क्रुतं भारती ब्रह्म
 ब्रह्मनीः । संज्ञानाना महीमाता यऽएवेदमिति ब्रवतु । इन्द्रस्तं किं विभुं प्रभुं भानुनेयं सरस्वती ३०
 ती । येन सूर्यमरो वयद्ये ने मेरोदसी उभे । जुषस्वाग्ने अंगिरः काण्वमेध्यातिथिं । मात्वा
 सोमस्य बर्हहस्तु तस्य मधुमत्तमः । त्वमग्ने अंगिरः शो वस्वदेव वीतमः । आशं तमशं तमा

३१
 अभिषिभिः शान्तिस्वस्तिमकुर्वत । शंनः कनिकरुददेवः पर्जन्योऽअभि वर्षतु । शंनो द्यावा
 मः । वीशं प्रजाभ्यः शंन एधि द्विपदं शंवतु ष्यदे ॥ ॥ रक्षो हरां वाजिनमाजिघर्मिभि
 नां केषुमुपयामिशर्म । शिशानो अग्निः क्रतुमिसमिद्धः स नो दिवा समिधः प्रातु नतं । रि ३
 युधदंष्ट्रे अर्विषाया तु धानानुपस्पृश जातवेदः समिद्धः । आजिह्वयामूरदेवान्त्रम
 षाः । यादो वत्स्य पिधत्वा सन् । उभोभया विनुपधेहि दंष्ट्रा हिंस्रः शिशानो वरं परं
 स्मदं तां तरिहे परियाहिराजन्त्रं भैः संधे ह्यभिया तु धानान् । यज्ञे शिष्टः संनममै नो
 निर्दावा शत्या अशानिभिर्दिहानः । तामिर्विध्य हृदये या तु धानान् प्रतीचो बाहू
 यावः तं ग्येषां । अग्ने त्वं या तु धानमिधि हिंसा शनिर्हरसाहंत्वेनं । प्रपर्वति
 र्दमानः शृणीहि कव्या क्रविष्णुर्विविनोतु वक्रां ॥ १ ॥ यत्रेदानीं पश्यसि जातवेदः
 भवता मग्ने उत वावरंतं । यद्वांतरिहे पथिभिः पतंतं तमस्ता विध्य शर्वा शिशानः ।
 वरं ॥ ३ ॥

३० क्षेत्रस्य सृणु हि जीतवेदः आलेभानादृष्टिभिर्यातुधानात् । अग्नेर्ध्वनिजहि शोशुवान् आ
 शमुरधकस्तमदंत्वेनीः । इह प्रब्रह्मियतमः सो अग्नेयो यातुधानो य इदं क्षणोति । तमारभ
 शमुरधाय विष्णु नृवक्षसश्च सुषे रंधयेन । तीक्ष्णो नाग्ने वक्षः पारक्षय हं प्रा वं वसुध
 देवो न वेतः । हिंस्त्रं रक्षांस्य भिशो शुवानं मात्वा दभन्या तुधानान् नृवक्षः । नृवक्षारक्षः
 आर्यविक्षतस्य त्रीणि प्रतिशृणीह्यग्रा । तस्मान्नेष्टाष्टी हरसाष्टाणी हि त्रेधा मूलं
 जायानस्य वृश्च ॥ २॥ त्रिर्यातुधानः प्रसितिं त एत्तु तं योऽग्ने अन्ते तेन हंति । तमर्हि
 ते नृजयं जातवेदः समक्षमेनं गृणते निवृं धि । तदेग्ने वक्षः प्रतिधेहि रे भेशफारुजं
 वक्ष्ये श्यसिया तुधानं । अथर्ववक्षोतिषा देव्येन सत्यं धूर्वतमवित न्योषा ॥ यदग्ने
 वक्ष्ये मिथुना शपातो यद्वा वक्ष्ये जनयंतरेभाः । मन्योर्मनसः शरव्य इजायते यात
 ती ध्व इदं यातुधानान् । पराशृणीहितपसा यातुधानान् पराग्नेरक्षो हरसाष्ट
 सोऽ । पराविषामूरे देवान् शृणीहि परासुत्पे अभिशो शुवानः । पराद्यदेवा वक्षिन्

३१

वसुधोऽस्माकं सेनाऽभवतु प्रयुत्सु । इंदुऽआसानेता बृहस्पतिर्दक्षिणायतः पुरऽएतु सो
 मः देवसेनानामभिभंजतीनां जयंतीनां मरुतो यं त्वग्रं । इंदुस्य वृक्षो वरुणस्य राज्ञऽआदित्या
 नां मरुतां शर्द्ध उग्रं । महामनसां भुवनच वानां धोषो देवानां जयतामुदस्तात् । उद्धर्षय मधवन्ना
 युधान्युत्सवनां मामकां नानां सि । उद्धृत्रहृत्वा जिनां वा जिनां न्युद्रथानां जयतां यंतु धो
 षाः । अस्माकमिंद्रः समृतेषु ध्वजेष्वास्माकं याऽद्धर्षवस्ता जयंतु । अस्माकं वीरा उतरे भवंतु
 स्माकं देवा अवता हवेषु । अमीषां पितृं प्रति लोभयंती गृहाणां गान्येपरे हि । अभिप्रेहि
 निर्देह हत्सु शेकै रंधेना मित्रास्तमसा संवंतां । प्रिता जयतानर इंदो वः शर्मय हतु । उ
 ग्रावः संतु बाहवो नाधृष्यायथा सथा । असौ यासेना मरुतः परेषामभ्येति नऽओजसा स्य
 र्द्धमाना । तां गृह्णत तमसा पवते नयथा मे षाऽअन्योऽअन्यं न जानात् । अंभाऽअमित्रा
 भवता शीर्षाणाऽअहय इव । तेषां वोऽअग्नि रंधानां मग्नि मूळानां मिद्रो हंतु वरं
 वरं ॥ ३॥ मुं वामित्वा हविषा जीवनायकमंज्ञातयश्मादुतरां जयश्मात् । ग्राहि जग्राहय

३३

दिवैतेदेनंतस्याइंद्राग्नीप्रमुमुक्तमेनं। यदिक्षितायुर्यदिवापरेतोयदिमृत्योरंतिकन्त्री
 तः एव। तमाहरामिनिर्कृतेरुपसृष्टदस्यार्धमेनं शतशारदाय। सहस्राक्षेणशतशा
 देनशतायुषाहविषाहार्धमेनं। शतंयथेमं शरदोनयातींद्रोविश्वस्यदुरितस्यपारं। श
 तंजीवशरदोवर्द्धमानः शतंहेमंतां छतमुवसंतान्। शतमिंद्राग्नीसविताब्रह्मस्पतिः श
 तायुषाहविषेमंपुनर्दुः। आहार्धत्वाविदंत्वा पुनरागाः पुनर्नवा। सर्वांगसर्वतेवक्षुः
 सर्वमायुश्चतेविदं॥१॥ त्वमूषुवाजिनंदेवज्जतंसहावानंत रुतारंरथानां॥ अरि
 ष्णेमिंपतनाज्ञमाशुंस्वस्तयेतावर्षमिहाकुवेम। इंदुस्येवरातिमाजोदुवानास्वस्त
 येनावमिवाकुरुहेम। उवश्नपृथ्वीबहुले गभीरेमावामेतौमापरेतोरिषाम। सद्यश्चि
 द्यः शवसापंव कृष्टः। सूर्यइवज्योतिषापस्तनान्॥ सहस्रसाः शतसाऽअस्यरंहि
 नस्मावरतेयुवतिंनशर्या॥१॥ महित्रीणामवोक्तंक्षेमिअस्यार्यमाः। दुराधर्षव
 रुणस्य। नहितेषाममाननाध्वसुवारणेषु। ईशोरिपुरघशंसः। यस्मै पुत्रासोऽअ

३२

३३

दितेः प्रजीवसेमर्त्याय॥ ज्योतिर्यंछंत्यज्ञस्त्रं॥१॥ इति अन्नसूक्तानिशांतिकानि॥
 अथरात्रिसूक्तं॥ ॥ रात्रीय्यख्यतायती पुरुत्रादेव्य१ समिः। विश्वा अधिप्रियोधित। ओ
 र्वप्राऽअमर्त्यानिवतोदेव्य१ दूतः। ज्योतिषाबाधतेतमः। निरुस्वसारमस्कृतोषसंदेया
 यती। अपेदुहासतेतमः। सानो अद्ययस्यावयंनितेयामन्नविश्महि। वृक्षेनवसतिंव
 यः। निग्रामासो अविक्षतनिपदंतो निपक्षिणः। निश्येनासश्चिदर्थिनः। यावयाव
 यक्य१ वृकं यवयस्तेनमूर्म्ये। अथानः सुतराभव। उपमापेपिशतमः कृष्णं यक्त
 मस्थिता। उपक्रणेवयातया। उपतेगाऽइवाकरं वृणीष्वदुहितर्दिवः। रात्रिस्तोमंन
 जिग्युषे॥१॥ आरात्रिपार्थिवंरजःपितरः प्रायुधामभिः। दिवः सदांसिब्रह्महतीवि
 तीष्ठं। आत्वेषंवर्ततेतमजयेतेरात्रीन्वक्षसोयुक्तासोनवतिर्नवा। आशिः सं
 त्वष्टाउतोतेसप्तसप्तती। रात्रीप्रपद्येजननीं सर्वास्तनिवेशनीं। भद्रां भगवतीं
 रुक्मं विश्वस्यजगतोनिशां। संवोशिनीं संयमिनीं ग्रहनक्षत्रमालिनीं। प्रपन्ना

३४ हविवांरात्रीभद्रपारमशीमहिभद्रपारमशीमह्योनमः। तामग्निवर्णीतपसाज्वलंतीवैरो
 वनीकर्मफलेषुनुष्टु। दुर्गादेवीशरणमहंप्रपद्ये सुतरसितरसेतमः सुतरसितरसेन
 मोनमः। दुर्गादुर्गेषुस्थानेषु शत्रोदेवीरभिष्ये। इमं दुर्गास्तवं पुण्यरात्रौ रात्रौ सराप
 ठेव। दुर्गेषु विषमेघारे संग्रामे रिपु संकटे। अग्निवारनिपातेषु सर्वग्रहनिवारणसर्व
 ग्रहनिवारण्योनमः। दुर्गेषु विषमेषु त्वं संग्रामेषु वनेषु वा। महयित्वा प्रपद्यंते तेषां मे
 भयं कुरु तेषां मे अभयं कुर्वीत ममः। केशिनी सर्वभूतानां पंचमी तु जनामुत। सामां समां
 दिशां देवी सर्वतः परिरक्षतु सर्वतः परिरक्षत्वो नमः। हिमस्य त्वा जरायुणा शाले
 परि व्ययामसि। उत हृदो हिनो भुवोऽग्निर्ददातु भेषजं शीतहृदो हिनो भुवोऽग्निर्ददातु
 भेषजं। अंतिकामग्निमज्जरं दुर्वादः शिशुरागमत। अज्ञातपुत्रपक्षाया हृदयं मम धू
 यते। विपुलं वनं बद्ध काशं वृज्जातवेदः कामाय। मां वरक्ष पुत्रांश्च शरणमभ्यस्तवा ३५
 पिंगाक्षलोहितग्रीवकृष्णवर्णानमोस्तुते। यस्मै द्विर्हरस्योनां सागरस्योर्मयो यथा।

३५ इन्द्रशस्त्रं ददातु वरुणमभिषिंचतु। शत्रुवो निधनं तिजयत्वं ब्रह्मतेजसा। कपिलजंटी सर्वभक्षं वा
 ग्निप्रत्यक्षदैवतं। वरुणं ववशाम्यग्नेममपुत्रांश्चरक्षतुममपुत्रांश्चरक्षत्वो नमः। यावदादित्यस्त
 पतियावद्भ्राजति चंद्रमा। यावद्वायुः प्लवायति तावज्जीवजया जयतावज्जीवजा या जयोनमः। ए
 तां वैष्णवानीं सर्वदेवनमोस्तुते। पिशांगभट्टिर्मंभृणं पिशाचिमिंद्रसंमरण। सर्वरक्षो निबर्हि
 य। रक्षाणो अग्ने तवरक्षणे नीरारक्षाणाः सुमखः प्रीणनः। प्रतिष्कुरक्ति जवीं दुहो जहिर
 क्षोमहि विद्वाद्ब्रधानं। उल्लेकयातुं शुशुलूकयातुं जहृश्च यातुमुत कोकयातुं। सुपर्णया
 तुमुत गधयातुं दृषदेव प्रमृणारक्षदं। मानोरक्षोऽभि नद्रातुमावता मपोक्तुमिथु
 नाया किमादिना। एधि वीनः पथि वात्पात्वं हसोत रिक्षं दिव्यात्पात्वं स्मान्। इंद्रहियुमां
 संयातु धानमुत स्त्रियं मायया शशदानां। विगीवा सोमूरदेवाः कृतं तु माते दशत्सयं मुखरं
 तं। प्रतिवक्ष्विवक्ष्वेन्द्रश्च सोमजा गतं। रक्षोभ्यो वधमस्य तमशानि यातुमद्रुः। यतः इंद्र
 भयामहेततो नो अभयं कधि मघवं कधि तव तन्नः। उतिभिर्विद्वो विमधो जहि॥

३५ तं हिराधस्पतेराधसो महः क्षयस्यासि विधतः। तं वा वयं मघवन्निद्रागिर्वणः सुता वंतो हवाम
 हे। इन्द्रस्य कुतश्च त्रहा परस्यानो वरेण्यः। स नो राक्षिषश्चरमं समध्यमं स पश्चात्पातुनः पुर
 त्वन्तः पश्चाद्धरादुतरात्पुर इन्द्रनिपाहि विश्वतः। आरे अस्मत्कणुहि देव्यं भयमारेहे तीर
 देवी। अद्याद्याश्च इन्द्रास्त्वपरे वनः। विश्वावनो जगिरत्सत्यते अहादिवाने तं वर
 क्षिपः। प्रभां गीशरो मघवा तु वीमघः संमिश्रो वीर्यीयकं। उभा ते बाहू वृषणा शतक्रतो
 नियावज्जंमिमिक्षतुः। स्वप्नः स्वप्नाधिकरणे सर्वे निष्पाप्याजिबम। आसुर्यमन्यान्त्वा
 पर्यधु १ कृत्वा प्रियाहं। अजगरो नाम सर्पः सर्पिरविषो महान्। तस्मिन् सर्पः सुधिते
 स्तेनत्वात्वापयामसि। सर्पः सर्पे अजगरः सर्पिरविषो महान्। तस्य धुक्का सिंधवस्तस्य सप
 गाधम शीमहि। काळिको नाम सर्पे नवनागस हस्तबलः। यमुने ह्येसा जातो द्योना
 रायणवाहनः। यदि काळिक दूतस्य यादिकाः काळिका द्रुपः। जन्मभूमिपरिकांतो नि
 विषोयातिकाळिकः। आयोही प्रपथि मिश्रि लिते मिर्यं शमिमं लोभाग धेयं जुषस्व। त

सप
 ३५

तं जद्रुमी तुल्ये वयोषा भागस्तपैतश्च सेयी वपामिव। यशस्करं बलवं तं प्रभुत्वं तमे वराजाधि
 पतिर्बभूव। संकीर्णनागाश्च पतिर्नराणां सुमंगल्यं सततं दीर्घमायुः। कर्कोठको नाम सर्पे योर
 णी विष उच्यते। तस्य सर्पस्य सर्पत्वं तस्मै सर्पे नमोस्तुते। नाविमेर्न मरिष्यसि पश्चिवापामि
 सर्वतः। घनेन हन्वि वृश्चिकमरु दंडेना गतं। आदित्यरथवेगेन विष्णोर्बाहुषलेन व। गरुडप
 क्षानिपातेन भूमिं गच्छ महामहायशाः। गरुडस्य ज्ञातमात्रेण प्रयो लोकाः प्रकंपिताः। प्रकंपि
 तामही सर्वा सशैलवनकानना। गगनं नष्टवद्रार्कज्योतिषं न प्रकाशते। देवताभयमिष्ट
 स्तामारुतो न ह्यवायति। भो सर्पे भद्रं भद्रं ते दूरं गच्छ महामहायशाः। जन्मे जयस्येयज्ञांते आ
 स्त्री कवचं न स्मर। आस्ती कवचं न श्रुत्वा यः सर्पे न निवर्तते। शतधाभिद्यते मूर्ध्नि शि
 शवृक्षफलपथा। नर्मदायेन मः प्रातर्मर्नं दायै नमो निशि। नमोस्तु नर्मदे तुभ्यं त्राहि मां
 विषसर्पतः। यो जंरुत्कारुणा ज्ञातो जंरुत्कन्यामहायशाः। तस्य सर्पे पभद्रं ते दूरं गच्छ मह
 यशाः। स्वस्य येनं ताक्ष्यं॥ इति रात्रिस्तुतं॥ ॥ अर्चत प्रार्चत प्रियमेधासोऽर्चत।

विषाः

तस्य

विषाः

अर्वतुपुत्रकाऽउतपुरंनधस्मर्वत। गंधद्वारां दुराधर्षी नित्यपुष्पं करीषिणी। ईश्वरीसि
 र्वभूतानां तामिहोपहृयेष्वियं। आयेनेते परायणो द्वा रोहंतु पुष्पिणीः। दूराश्च पुंडरीका
 णि समुद्रस्य गृहा इमे। अग्निस्तु विश्वस्तमंतु विब्रं लाणमुत्तमं। अतर्हं श्रावयत्यतिपु
 त्रं ददाति दाशुषे। यस्मै त्वं सुहृते जातवेद उलो क मग्ने कृणवस्यानं। अश्विनं सपुत्रिणी वी
 रवंतं गोमंतं रयिं नशते स्वस्ति। भोजं त्वामिंद्रवयं ऊवेमदक्षिणं प्रापीसि वाजान्। अ
 विदुं द्रवित्र्यानिऽ कुती कृधि वृषानिंद्रवस्य सोमः। भोजा ज्ञिग्युः सुरभिं यो निमये भो
 जा ज्ञिग्युर्वध्वं १ या सुवासाः। भोजा ज्ञिग्युरंतः पेयं सुराया भोजा ज्ञिग्युर्ये अहूताः प्रयं
 ति। भोजाय च संमं जं त्याशुं भोजाय स्ते कन्या ३ शुभमाना। भोजस्येदं पुष्करिणी ववेश्म
 परिष्कृतं देवमाने ववित्रं। भोजमश्वाः सुषुवा हो वहुं तिसुहृदयो वर्तते दक्षिणायाः। भो
 जं देवा सो वता भरेणु भोजः शस्त्रं समनी के पुजेता। सविष्णो मि त्वाम हविश्वस्या मृतमो
 जन। अग्ने ज्ञातारं मृतमिधे ध्वय जिह्वं हव्य वाहनी। स्वा दुःपवस्व दिव्या यजमने

स्वादुरिंद्रो य सुहृती तु नाम्ने। स्वादुभिर्त्राय वरुणा य वायवे बृहस्पतये मधुमां अदाभ्यः। उपस्मे
 गायतानरः पवमाना ये देव। अभिदेवां इयं सते। अभिते मधुना पयो थ वणिोऽ अशिप्रयुः
 देवं देवाय देवयु। सनः पवस्व शंगवेशं जनाय शमवते। शंरो ज नोषधीभ्यः। बभ्रवे नुस्वत
 क्सेरुणा य दिविस्पशे। सोमाय गाथमर्वत। हस्तं व्युतेभिरक्षिभिः सुतं सोमं पुनीतन। मधा
 वाधावतामधु॥ अहं रुद्रेभिर्वसुभिश्चराम्यह मादित्ये रुत विश्वदेवैः। अहं मित्रावरु
 णो भाविभर्च्यह मिंद्राग्नी अहमश्विनोभा। अहं सोममाह न संविभर्म्यहं त्वष्टारमुतपू
 षणे भगं। अहं दधामि द्रविणं हविष्प्रते सुप्राव्ये इयं जमानाय सुचते। अहं राष्ट्री संग
 मं नीधिसंतां विकितुषी प्रथमाय जित्यानाम्। तां मा देवा वदधुः पुरुत्राभूरिष्ठात्रां भू
 र्या वेशयंती। मया सोऽ अन्नमत्तियो विपश्यतियः प्राणि तिय ईश्वरो ल्युक्तं। अमंतवो
 मांत उपक्षिप्यंति श्रुधि श्रुतं श्रुद्धि वंते वदामि। अहमेव स्वयमिदं वदामि जुष्टं देवभि
 रुतमानुषेभिः। यं कामयेतं तमुग्रं कृणोमि तं ब्रह्माणं तमृषिं तं सुमेधो॥१॥ अहं रुद्रा

३७ यधनुरातनोमिब्रह्मद्विषेशरवेहंतवाऽउ। अहंजनाय समंदंरुणोम्यहंघावाहयिषीआविवे
 श। अहंस्वेपितरमस्यमूर्धंनमयो निरस्तं तः समुद्र। ततोवित्तिष्ठेभुवना नाविष्योता
 मूर्धावर्षणोपस्य शानि। अहमेववातऽइवप्रवाम्यारभमाणामुव नानि विष्या। परो
 दिवापरएनाहयिष्योतावतीमहिनासंबभूव॥२॥ बळित्यातद्वपुषेधायिदर्शितं देवस्य
 गर्भः सहस्रोयतो जनि। यदीमुपदूरतेस्पाधतेमतिर्कृतस्यधेनाऽअन्यतसस्त्रुतः। ए
 क्षोवपुःपितुमानित्य आशये द्वितीयमासप्त शिवासुमा हृषु। तृतीयमस्य वृषभस्यदे
 हसदशत्र मतिंजनयंतयोषणः। निर्यदी बुधान्महिषस्य वर्षसईशानामः शवसाकृतं
 सूरयः। यदीमनुप्रदिवोमध्व आधयेगु हासंतंमातरिश्वाभथायति। प्रयत्पितुः परमा
 न्रीयतेपर्याप्तुधोवीरुधोदंसुरोहति। उभायदस्य जनुषंयदिच्युतऽआदियविषा
 भवहुणाशुभिः। आदिनाहुराविशद्यास्वाशुयिरहिंस्यमानऽउर्वियाविवावृषे। अनु ३७
 यत्पूर्वा अरुहत्सना जुवोनिनयसीश्वरा सुथावते॥३॥ केश्यं ग्निं केशीविषं केशी

बिभर्तिरोदसी। केशीविष्वंस्वईशेकेशीदंज्योतिरुच्यते। मुनेयोवातरशानाः पिंशंगावस तेमला।
 वातस्यानुध्राक्षिंयंतियेदेवासोऽअविक्षत। उन्मदितामोनेयेनवाताऽआतंस्थिमावयं। शरी
 रेदस्माकंयुयंमर्तोसोऽअभिपश्य शय। अंतरिक्षेणपततिविष्वामूपावराकशत्र। मुनेर्देव
 स्यदेवस्यसोऽहंस्यायसखाहितः। वातस्याश्वोवायोः सखाधोदेवेषितोमुनिः। उमोसमु
 द्रावाक्षेति यश्च पूर्वउतापरः। अप्सरसोऽगंधर्वाणां भगालां वरणोवरन। केशीकृतं स्य विद्वा
 न्सखास्वादुर्मदितंमः। वायुरस्माउपांमं - धत्पिहृष्टिस्मा कुनंममा। केशीविषस्यपात्रे
 णयद्रुद्रणापिब्रह्मह॥४॥ उतदेवाऽअवीहितंदेवाउन्नेयथापुनः। उतागश्च कुषंदेवा
 देवाजीकयथा पुनः। द्वाविमोवातोवातऽआसिंधोरापरावतः। दक्षते अन्य आवातुपरा
 न्यावातुयद्रपः। आवातवाहिभेषजंविवातवाहियद्रपः। त्वंहिविष्वभेषतो देवाभी दूतइ
 यसे। आवागमं शंतातिमिरथो अरिष्ट तातिभिः। दक्षतेभद्रमाभाषं परायश्म सुवामि
 ते। शयतामिहृदवास्त्रायतांमरुतांगणः। आयतांविष्वामृतानियथायमरपा असते।

३८ अपहृत्तमेवजीरापोऽमीवसातनीः। आपः सर्वस्य भेषजीस्तास्ते कृण्वंतु भेषजं। हस्ताभ्यां दश
 शाखाभ्यां द्विद्वावावः पुरोगवी। अनामयितुभ्यां त्वाताभ्यां त्वौपस्यं शामसि॥५॥ बृहस्पते प्रथमं
 वावो अग्रं यत्प्रेरतमामजेयं दधानाः। यदेषां श्रेष्ठं यदरिप्रमासीत्प्रेणातदेषां निहितं गुहाविः। स
 कुं भिवत्तित उना पुनं तोयत्रधीरामनेसावावमकृत। अत्रासखायः सख्यानि ज्ञानते भद्रेषां ल
 ह्मी निर्हिता धिवावि। यद्वेनवावः पदवीयमायंतामन्वदिदं नृषिषु प्रविष्टा। तामाभृत्याय
 दुधुः पुरुत्रातां सप्तरेभाः अभिसन्तवन्ते। उतलः पश्यन्तददर्शवावमुतत्वश्वान् नृशृणोत्येनां
 उतोत्वस्मेतन्वा विस्स्रेजायेवपत्य उशती सुवासाः। उतलं सख्यस्थिरपीतमा कुर्नैर्नहि
 न्वत्यपिवाजिनेषु। अधेन्वावरतिमाययेषवावंशुश्वत्सु अफलामपुष्पां॥६॥ यस्ति
 त्यां जस विविदं सखायं नतस्य वाच्यपिमा गो अस्ति। यदीशृणोत्यलकं शृणोति नहि प्र
 वेदसुकृतस्य पंथां। अक्षयंतः कर्णवतः सर्वायो मनो जवे अस्मानो बभूवुः। आदध्रास
 उपकक्षासः उतवे क्रुदादवस्तात्वा उतवे दृष्टे। हृदा तेषु मनसो जवेषु यद्वा स्तथाः संय ३८

जंते सखायः। अत्राहत्वं विज्रुर्वेद्याभिरोह ब्रह्मणो विवरंत्युत्वे। इमे ये नार्वाङ्ग परश्वरंति न
 ब्राह्मणसो न सुते क रासः। तः एते वावमभिपद्यपापया सिरीस्तं तन्वतेऽप्रजज्ञयः।
 सर्वे नंदंति यमसागतेन सभासाहेन सख्या सखायः। किल्विषस्य सितुषणि ह्येषा नरं हि
 तो भवति वाजिनाय। ऋवात्वः पोषमास्ते पुपुष्पानां यत्र त्वोगायति शक्नेरीषु। ब्रह्मात्वो वद
 ति ज्ञातविद्यां यद्दस्य मात्रां विमिमीत उत्यः॥७॥ ततः दक्षिणशान्तिप्रत्यवगम्यते॥
 कनिः क्रुदस्तनुषं प्रब्रुवा एतद्दयर्ति वावमारिते वगावं। सुमंगलं शकुने भवासिमात्वा
 कावि दमिभा विश्वावदत। मात्वा श्वेन उद्धीन्मा सुपर्णी मात्वा विदुषि मा न्वरो अ
 स्ता। पित्र्या मनुप्रदिशं कनिः क्रुदस्तु मंगलो भद्रवादी वदेह। अवकंददक्षिणतो गृहाणां
 सुमंगलो भद्रवादी शकुंते। मानस्त नईशतमा घर्षा सो हृद्वदेम विदुषे सुवीराः॥८॥
 अदक्षिणि दमिगृहां तिकारवो वयो वदत ऋतुया शकुंतयः। उभे वावो वदति सामगा
 वगायत्रे वृष्टं मं वा नुराजति। उजातव शकुने सामगायसि ब्रह्म पुत्र इव स वनेषु श

३० ससि। वृषेववाजीशिशुमतीरपीत्यासर्वतोः शकुनेभद्रमावदविश्वतोः शकुनेपुण्यमावद। आ
 वदंस्त्वशकुनेभद्रमावदतूलीमासीनः सुमतिर्विकिर्द्धिनः। यदुत्पतन्वदसिककरिर्यथा
 हृदयेमविदयेसुवीराः॥२॥ भद्रं वददक्षिणतोभद्रमुत्तरतोवद। भद्रं पुरस्तातोवदभद्रं
 पश्चात्कपित्थं। भद्रं वदपुत्रैर्भद्रं वदगृहेषु। भद्रमस्माकं नोवदभद्रं नो अभयं रुधि। भ
 द्रमधस्तातोवदभद्रमुपरिष्ठातोवद। भद्रं भद्रं न आभरभद्रं नः सर्वतोवद। असपत्नं पु
 रस्तातः शिवं दक्षिणतस्तुधि। अभयं सततं पश्चाद्भद्रमुत्तरतो गृहे। यो वना निमह
 यसि जित्युषा विवदुर्दुभिः। शकुंतकप्रदक्षिणं शतपत्राभि नोवद। आवदंस्त्व॥३॥
 ॥ इदं स्तुतं दैवकप्रतिष्ठापनादौ शिष्याः पठन्ति। तन्मां गत्ये कर्मणि ब्राह्मणसमाराधने प
 ठन्ति॥ अभिवस्त्रा सुवसनान्यर्षाभिधेनः सुदुधाः पूयमानः। अभिवं द्राभर्तवे नो
 हिरण्याभ्यश्चान्नधि नो देवसोम॥१॥ युवं वस्त्राणि पीवसा वसाथे युवोरखिद्रामंत
 वो हसर्गाः। अवीतिस्तमन्तानि विश्वं कृतेन मित्रावरुणा संवेधे॥२॥ भद्रावस्त्रा

समन्या इवसानोमहान्कविर्निव्वनानि शंसन्। अवायस्ववन्तोः पूयमानो विवक्षणे जागृविर्देववीतौ
 ॥३॥ प्रसेनानीः शूरो अग्रे रथानां गयं नेति हर्षति अस्य सेना। भद्रावस्त्रा एव नृद्रहवात्सखिभ्यश्चासौ
 वस्त्रा रभसानिदत्ते॥४॥ वेदिषेदप्रियधामाय सुद्युते धासि मिषप्रभरायो निमग्नये। वस्त्रेण ववास
 यामन्मना शुविज्योतीरथं शुक्रवर्णं तमो हनं॥५॥ सतु वस्त्राण्यधपेशनानि वसानोऽग्नि
 र्नाभापथि व्याः। अरुषो जातः पददलायाः पुरोहितो राजन्यस्तीह देवान्॥६॥ उभाः उन्नत
 दिदर्थे येथे वितन्वाथे धियो वस्त्रापसेव। सध्रीवीनाया त्वे प्रेमजीगः सुदिने वपुश्च आतंस्ये
 थे॥७॥ पुनानः कलशेष्वावस्त्राण्यरुषो हरिः। परिगव्या न्यव्यत॥८॥ दिवश्चिदात्तपूर्याडा
 यमाना विजागृविर्विदधे शस्यमाना। भद्रावस्त्राण्यर्जुनावसानासे यस्मिन् सनत्तापि आधीः
 ॥९॥ वितन्वते धियोऽस्माः अपांसि वस्त्रा पुत्राय मातरो वयंति। उपप्रसेवषणो मोदमा
 ना दिवस्यथा वधो मंत्यच्छ॥१०॥ एतान्मंत्रान्वस्त्रा प्रावरणे शिष्याः पठन्ति॥ ये यज्ञेन दक्षि
 णाया समक्ता इदं इत्यस्य सख्यममृतत्वमानश॥ तभ्यो भद्रमंगिरसो वो अस्तु प्रतिगृहणीतमान
 वंसु मेधसः। यः उदाजं न्यितरो गोमयं वस्तेनाभिं दन्परिवत्सरे वलं। दीर्घायुत्वमंगिरसो वो

४० अस्तु प्रणिगृहीतमानवं० यः कृतेन सूर्यमोरारुप निग्रय प्रथयन्त्यथिर्वीमातरं वि। सुप्रज्ञात्वमंगि
 रसोवोक्तु प्र० अयं नाभावदतिवत्तुवोयदेदेवपुत्राः ऋषयस्तच्छ्रेणतन। सुब्रह्मण्यमंगिर
 सोवोऽस्तु प्र०॥ विष्णुपौरुषे सद्दृषयस्तद्दंभीरवेपसः। ते अंगिरसः सूनवस्ते अग्नेः परि
 जज्ञिरे॥१॥ ये अग्नेः परिजज्ञिरे विरूपा सो दिवस्पतिः। नवावो नुदशगवो अंगिरस्तमः सवो दिव
 धुमं हते। इंद्रेण युजानिस्त जंतवाघेतो ब्रजं गोमंतमंश्विनं। सहस्रं मे ददतो अष्ट कर्ण्यः१ अवा
 देवेष्वकत। प्रनूनं जायतामयं मनुजो कमेवरो हुतु। यः सहस्रं शताश्वं सद्यो दानाय मंहते। न
 तममोति कश्चन दिवऽइव सान्वारमं। सावर्ण्यस्य दक्षिणा वि सिंधुरिव पप्रथे। आरासा
 परि विषे स्मद्विष्टिगोपरीणसा। यदुक्तं ब्रह्ममामहे। सहस्रदा ग्रामणी मारिषन्मनुः सूर्येणा
 स्य यतमानैतु दक्षिणा। सावर्णे देवाः प्रतिरं त्वायुर्यस्मिन् न श्रान्ता असनामवाजं॥२॥ परा
 वतो ये दिधिषंतः आय्यं मनु प्रीता सो जनिमा विवस्वतः। यया ते र्येन द्रुष्यस्य बर्हिषि देवा
 आसते तेऽअधिब्रुवंतु नः। विश्वा हि वो नमस्यानि वं ध्यानमा नि देवा उत यज्ञिया निवः। ये स्य ४०
 जाताऽअदिते रस्य रिपे पृथिव्या स्ते मऽइह श्रुता हवः। येभ्यो मातामधुमस्य न्वते पयः पीय

०
 पंचोरदितिरिद्वर्हाः। उक्थ शुष्मा चषभरा त्वन्नसस्तां आदित्याऽअनुमदास्वस्तये॥ नृवक्षसो अ
 निमिषंतोऽअर्हणा हृदेवासोऽअमृतत्वमानशुः। ज्यो त्रथा अहिमायाऽअनागसो दिवो वष्पणिं
 वसते स्वस्तये। संभ्राजो ये सुवृधो मयज्ञमाययुरपरिहृता दधिरे दिविस्सु र्यं। तां आविवास नमसा
 सुवृक्तिमिर्महो आदित्या अदितिं स्वस्तये॥३॥ को वस्तो मंरा पतियं जुजोषथ विष्वे देवासो मनु
 षायतिष्ठन। कावो धरंतु मिजाता अरं कर द्योनः पर्षद्व्यं हः स्वस्तये। येभ्यो होत्रा प्रथमामाये
 जेमनुः समिद्धाग्निर्मनसा सप्त होतृभिः। त आदित्या अभयं शर्मय कृतसुगानः कर्तृसुपथा
 स्वस्तये। य ईशिरे भुवनस्य प्रवेतसो विष्वस्य स्थातुर्जगतश्चर्मतवः। तेनः कृता दकृता देवस
 स्पर्धद्या देवासः पिपृता स्वस्तये। भरे श्विं सुहवं हवामहे होमु वंसु वृतं देव्यं जनं। अग्निमि
 त्सु प्रणीतिं। देवीना वं स्वरिजामनाग समस्त्रवंती मारुहे मास्वस्तये॥४॥ विश्वे यज्ञत्रा अधि
 वो वतो तये जायध्वं नो दुरवाया अभिद्रुतः। सत्यया वो देवकूल्या ऊवेमश्च ण्वतो देवा अवसे
 स्वस्तये। अपामी वामप विश्वामनाहुति मपाराति दुर्विदत्रामघायतः। आरे देवा देवोऽअस्म

४९ कयोतनोरुणः शर्मयतास्वस्तये। अरिष्टः समर्तो विश्वे धते प्रप्रज्ञाभिर्जायते धर्मणस्पतिः। यमा
 दित्या सोमयथा सुनीतिमिरतिविश्वानि दुरितास्वस्तये। यं देवासो वथ वा जसातौ यं शरसाताम
 कृतो हिते धने। प्रातर्यो वीणां रथमिन्द्र सानसि मरिष्यतमारुहेमास्वस्तये। स्वस्तिनः पथ्या सुधन्व
 सुस्वस्त्य १ सुदृजने स्वर्वति। स्वस्तिनः पुत्रकथेषु योनिषु स्वस्तिराये मरुतो दधातन। स्वस्ति
 रिद्धि प्रपथे श्रेष्ठारे कणास्व त्वमिया वाममेति। सानोऽअमासोऽअस्पो निपातु स्वावेशाभ
 वतु देवगोपा। एवाहूतेः सूनुर वीर्यधदो विश्व आदित्या अदिते मनीषा। दशाना सोमरो अ
 मर्त्येनास्ता विज नो दिव्यो गयेन ॥ ५ ॥ तेवदन्प्रथमा ब्रह्म किं लिखे कूपारः सकिलो मातरि
 ष्वा। वीर्यहरास्तप उग्रो मयो भूरापो देवीः प्रथमजा कृतेन। सोमो राजा प्रथमो ब्रह्मजायां
 पुनः प्राय उदहणीयमानः। अर्चर्त्ततावस्तो मित्र आसीदग्निर्हीता हस्तगृह्या निनाय। हस्ते
 नेव ग्राह्य आधिरस्या ब्रह्म जायेयमिति वे देवा वन्। न दूताय प्रद्ये तस्त्व एषा तथा राष्ट्रं गुपि
 तं त्रिं स्यस्य। देवा एतस्या मंदं त पूर्व सप्तः कषयस्तपसे ये निषेदुः। भीमा जाया ब्राह्मणा
 स्योपनीता दुर्धा दधाति परमेव्यो मन्। ब्रह्म वशी वरति वे विषद्विषः स देवानां भवत्येकमंगम।

अ व पश्यं जना नाना मधुश्चुतश्चुव्यायाः पावकास्ता ०। यासुरा ज्ञावरुणा
 यासु सोमो विश्वे देवा यास्तु जं न दति वे श्वानरा यास्वनि प्रविष्टस्ता ०। या
 यतामिह देवा आयातां मरुता गयाः। यायतां विश्वाभूतानि यथायमरपाऽ
 असत। आपऽऽहातु भेषजीरापोऽअमी व वातनीः। ओषः सर्वस्य भेषजीस्ता
 स्त कृण्वंतु भेषजां हस्ताभ्यां दक्षिणा स्त्राभ्यां जिह्वा वारुः पुरो गवी। अना
 मयित्वभ्यां वाताभ्यां वायस्य शा मसि। इमाऽआपऽऽशिवतमाऽइमाऽस
 वस्यस्तेषु ज्ञाः। इमाराष्ट्रस्य वर्धनी रिमाराष्ट्रं हतामृतां यथासि हिंस्मभ्य
 धि वत्सकापतिः सोमराजानं वरुणं यमं मरुतं। तामिराहिराभि वि शतित्वा
 मरुराजां त्वमाधिराजां त्वह। महान्तं त्वामहीनां सम्राजं वर्षणीनां देवीज
 निः प्रजं जनकं राजनिः प्रजं जनत। देवस्य त्वा सवितुः प्रसवोश्चिना

मं० सं०

२८

वर्जिभ्यां प्रसोहस्ताभ्यां अग्नेस्ते जसा सूर्यस्य वर्वस्यं द्रियेण पत्तिविंश
मिच्छन्त्ययश्चियथशसन्नाद्याय। तद्धं योराष्टुणी महंगा तुं यज्ञाय गा तुं य
ज्ञाय तय देवीः स्वस्तिरस्तु नः स्वस्तिमानुषभ्यः। ऊर्ध्वं जिगातु भेषजं शिना
अस्तु द्विपदं शंरुतुष्यदे। ३० नमो ब्रह्मणे नमोऽस्तु त्रये नमः पृथिव्ये नमः
३० पृथ्वीभ्यः। नमो वावे नमो वावस्य तये नमो विष्णवे महते करोमि॥ ॥ ३० भूभु
वः स्वः शान्तिः शान्तिः शान्तिः॥ ॥ जय शान्तिं सुक्रान्ति॥ ॥ ३० आनोभि
दाः क्रतवो यंतु विश्वतो दध्या सोऽपरीता सऽनुद्दिदः। देवानो यथा सदा म
हधेऽस न प्रायुवोरक्षितारो दिवे दिवे। देवानां भद्रा सुमतिर्कृज्यतां दे
वानां रातिरभिन्नो नववर्त्तां देवानां सखा मुपसोदिमा वयं देवानां आ
युः प्रतिरंतु जीवसेतान् पूर्व्यानि विदामहे वयं भर्गमित्रमदितिं दक्षम

२८

मिधोऽभ्यर्च्य मणं वरुणं सोमं मग्निं नासरस्वती नः सुभगां मयं करतु। तन्नो वातो
मयो भुवा तु भेषजं तन्माता पृथिवी तत्पिता द्यौः। तज्जवाणः सोम सुतो मयो भुवस्त
दश्च नः शृणुतं धिक्क्यायुवं। तमीशानं जगतस्तु रुषस्यार्तं धियं जिन्वमसे हून
हव्यं। प्रथानो यथा वेद साम सं ह्वये रक्षिता पायुरदध्या स्वस्तये॥ ३॥ स्वस्ति नः
इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः प्रथा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्तद्विद्योऽजरिष्टनेमिः स्वस्ति
नो बृहस्पतिर्देवातु। पृषदश्वा मस्तु सऽश्वि मातरः सुभं यावना वृद्धं धुञ्जमयः।
अग्निं जिह्वा मनवः सूरवक्षसांश्चिना देवाऽभवसा गमन्तु ह। भद्रं कर्णेभिः शृणु
याम देवाः भद्रं पश्येमाक्षभिर्यज्ञत्राः। स्मिरे रंगे स्तुष्टुवांसस्तु वामि व्यशि मदे वहितं
यदायुः धातमि च शरतोऽंति देवाय त्रानश्च कृज्य सवन् नो पुत्रस्तो यवपितरां भू
वन्ति माना मध्यारीरितायुर्गताः। अदिति द्यौरदिति रतमरक्षामदिति मा

२३

मं० सं०
२७

तासपितासपुत्रः विश्वेदेवाऽऽदितः पंचजनाऽऽदितिर्जातमादिर्जनित्वं ॥ २७ ॥
जातेवेदसेतुनवामसोममरातीयतानिदहृतिवेदः । सनः पर्वदतदुगाणि
विश्वानावेवसिंधुदुतितानि ॥ ३ ॥ कयोनिश्चिन्नुअभुवद्वतीसदावृधः
सर्वाकयाशविषयावृता । कस्त्वा सयोमदानोमोहष्टोमत्सदंधसः ॥ ४ ॥
विदरुजैवसुअन्नीषुणाऽऽसवीनामविताजिरिदृणां । शतंभवास्त्यतिभिः ॥ ५ ॥
स्वस्तिनोमिमितामश्रिनासगः स्वस्तिदेव्यदितिरनर्वणः । स्वस्तिपूषाऽऽसु
रोदथातुनस्वस्तिद्यावापृथिवीसुवतुनास्वस्तयेवायुमुपववामहेसोमस्व
स्तिभुवनस्ययस्यतिः । बृहस्पतिसर्वगणस्वस्तयेस्वस्तयेऽऽदित्यासोभिवतु
नः विश्वेदेवानोऽअद्यास्वस्तयेवैश्वानरावसुरनिः स्वस्तयोदेवाऽऽवत्तुभवे ॥ २७ ॥
स्वस्तयेस्वस्तिनोरुद्रः पात्वंहसः । स्वस्तिमित्रावरुणास्वस्तिपृथिवीवातोऽस्व
स्तिनूद्रश्चाग्निश्च स्वस्तिनोऽऽदितेरुद्रश्च स्वस्तिपंथांमनुवरमस्त्यवद

मसाविवपुनर्ददताघ्नताजानतासंगमिमहि ॥ ३ ॥ स्वस्त्ययं नंतस्विरिष्टनेमिमह
दुतंवायसंदेवतानां असुरघ्नमिंद्रसखंसमस्तुवृहदशोनावमिवास्तुमअतो
मुचमांगिरसंगयं वस्वस्त्यात्रयं मनसावृतादियं प्रियतपाणि ॥ ४ ॥ शरणं प्रपद्यस्व
स्तिसेवाधेष्टसयन्नाभस्तु ॥ ॥ शन्नऽऽद्राक्षीभवतामवाभिः शन्नऽऽद्रा
वरुणा रातहव्या । शमिंद्रा सोमाऽऽवितायशंयोः शन्नऽऽद्रा वृषणा वाजस्तातो ।
शन्नोभगः शमुनः शंसोऽअस्तु शन्नः पुरंधिः शमुस्तुरायः शन्नः सत्यस्य सुयम
स्यशंसः शनोऽअर्यमापुरुजातोऽअस्तु शन्नोधाताशशमुधत्तानोऽअस्तु शन्न
उन्नीभवतुस्वधाभिः शारादसीवृहती शन्नोऽअदिः शन्नोदेवानां सुहवानिसे
तु शन्नोऽअग्निर्ज्योतिरनीकोऽअस्तु शन्नोमित्रावरुणावत्तुनाशः शन्नः सुह
ता सुहतां सुहतानिसेतुषान्नऽऽषिराऽऽभिवातुवातः शन्नोद्यावापृथि

सं० सं० वी० पूर्व० तोशमंतरिहं दृश्ये नोऽअस्तु। शन्नोऽओषधीर्वनिनो भवंतु शन्नो रजस
 ३० स्यतिरक्तु जिह्वः॥१॥ शन्नोऽइंद्रो वसुभिर्द्वोऽअस्तु शमादित्यभिर्वसुणाऽसु
 शंसः॥ शन्नो रुद्रो रुद्रभिर्जलायः शन्नोऽस्तव्याभिर्हृष्या तु। शन्नोऽसामाभि
 ४ शन्नः वतु ब्रह्मर्शनायावाणाः शंसुस्तु यज्ञाऽ॥ शन्नोऽस्वर्णां मितया भिवंतु शन्नोः
 प्रस्वः॥ शशान्वक्तु वदिः॥ शन्नोऽस्य उतु वक्षः॥ उदतु शन्नः वतस्वः प्रदिशाभि
 वंतु शन्नः पर्वता प्रवयो सवंतु शन्नः सिंधवः शमुसंवापऽ॥ शन्नोऽअदिति
 सर्वतु वतेभिः शन्नो भवंतु मरुतस्त्वकाऽ॥ शन्नो विष्णुः शमिप्रधानोऽअस्तु शन्नो
 सावित्रं शम्वक्तु वायुऽ॥ शन्नो देवः सविता त्रायमायऽ॥ शन्नो भवंतु षसो विभा
 तीः॥ शन्नः पर्जन्यो भवतु प्रजापतिः॥ शन्नोऽक्षेत्रस्य पतिरस्तु शंतुः॥ २॥ शन्नो देवा
 विश्वदेवा भवंतु शंसरस्वती सहधौ शिरस्तु। शमभिषाचः शमुरातिषाचऽ॥

रक्ताह। उद्धर्षय मधवन्नायुधान्युसत्वनो मम कानां मनांसि। उद्धर्षय वाजिनो
 राजिनान्युद्धर्षयानां जयतां यंतु घोषाः॥ अस्माकमिन्द्रः समितेषु धेज्जस्माकयाव
 प्रवस्ता जयंतु अस्माकं वीराऽ॥ उतरे भवंतु स्माऽ॥ उदेवाऽअवता हवेषु। अमीषा
 वित्रं प्रति लाभयंती गृहाणां गान्य च परहि। अभिप्रोहि निदह ह सुशोके रं
 धनाभिन्नास्तमसा सवे तां। प्रेता जयतानरऽ॥ इंद्रो वः शर्मय कृत्वा उयावः स
 तु बाहवो नाधृष्यायथा सध॥ २॥ ॥ असौ याज्ञेनाम सुतः परे प्राप्स्येति
 नऽ॥ ओजसा स्य दमाना। तां गृह ततमसा पव्रजे नयथामेषा अन्यो अन्यं न
 जानात्। अंधाऽअमित्रान् वेता शोषिणाऽअहयऽइव। तेषां वोऽआग्निदग्धा
 नाम शिष्टं क्वा नामिन्द्रो हंतु वत वनं॥ ॥ सुवामिवा हविषा जीवनाय क
 मज्ञात यक्ष्माऽइतरा जयक्ष्मात्। याहिर्ज्या हयदिवे तदने तस्याऽइन्द्रा नो
 प्रमुमुक्त मेनं। यदि हितायु र्यदिवा परतो यदि मृत्यो रतिकन्ती त एव त

मं० सं०

३४

माहुरामिनिर्कृते रूपस्थादस्यार्धमेनं शतशारदाय। सहस्राक्षेण शतशारदेन शता
युषाहविषाहोर्धमेनं शतं यथेमं शरदो नयाती। शोविश्वस्य दृष्टितस्य पारं। शतं जीव
शरदे वद्धमानः शतं हंमंतां कृतमुवसंतान्। शतमिद्रासी सविता बृहस्पतिः शता
युषाहविषेमं पुनर्ददुः। आहोर्धवा विद्वत्वाधुनरागाः पुनर्नवा सवर्गि सर्वतन्वदः
सर्वमायुश्चेतविदं॥१॥ यमपुत्राजिनं देवज्जलं सहायनं तत्तुता रथानां। अरिष्ट
नमिष्टतनाजमाभुस्वस्तये तादिर्यमिहा कुवेम। इन्द्रस्य वरातिमाजो कुवानाः स्वस्तये
नावमिवास्मिहमउवर्नदृष्टीव कुले गे। रेमावामेतो मापरेतो रिषाम। सद्यश्चिद्यः
शवसापंचकृष्टीः सूर्यः इन्द्रज्योतिषापस्तान। सहस्रसाः शतसाः अस्य र।
नस्मावर्तयुवतिं न शयी॥१॥ महित्रीणां मवास्तु दुर्क्षं मि वस्या र्धमाः। इराधो
र्धवस्तु स्या। नहिते प्राममावननाध सुवारणेषु। इशोरिपुरघशसः। यस्मिं प्र
सोऽअदितेः प्रज। वसेमत्याय। ज्योतिर्यं चं त्यजस्तं॥१॥ ॥ इति अन्नं सूक्ता विंश

३४

मं० सं०

मिसूक्तानि॥ ॥ अथ रात्रि सूक्तं॥ ॥ रात्री व्यरव्यदायती पुरुषो देव्यः क्षितिः विश्वा
अधिभ्रियो धित। ओर्वप्राऽअमत्यनिवतो देव्यः। दृक्तः। ज्योतिषा वाधते तमः। निरु
स्वसरमस्तुतोष संदेव्यायतीः। अये पुहस्तते तमेः। सानोऽअद्ययस्या वयं नितेया
मन्वविहमहि। दृक्षेन वसति वयः। त्रिग्रामासोऽअविक्षतनिषदंतो नपक्षिणः।
विष्येनासश्चिदर्थितः। यावया दृव्यं शृक्तं यव्यस्तेन मृम्ये। अथानः सुतरा भव
उपमापोपिशन्नमः कृत्स्नं व्यक्तमस्तु तउषऽरुणे वयं तये। उपतेगाऽश्वाकरं दृणीष
दुर्कितदिवः। रात्रिस्तोमं न जिग्युषे॥१॥ आरात्रिपाथिर्विरजः पितरः प्रायुधामभिः।
दिवः सदा सिवृहती। विविष्टसऽअलेषं वत्तं ततमः। ये ते रात्री नृचक्षसो युक्तासा
नवतिर्नवऽअशोक्तिः संवष्टाऽउताते सप्तसप्ततीः। रात्री प्रपद्युजननी सर्वं
तानवशनी। भ्रशं भगवती कृत्स्ना विश्वस्य जगतो दिशां। संवशनी संयमि
नी ग्रहनक्षत्रमातलिनी। प्रयन्नो हृषिवा रात्री भद्रपारमशी महिभद्रपार

मं० सं० म० म० नमः॥ तामन्निवर्णति पसाज्ज्वलंती वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टां दुर्गा
 ३५ देवीं शरणाग्रहं प्रदत्तसुतरसितरसेनमः सुतसुतरसिनमः॥ दुर्गा दुर्गा युक्ता
 नमो भूतनां देवी रक्षिष्यते॥ इमं दुर्गास्तव पुण्यं रात्रौ रात्रौ सदा पठेत्॥ दुर्गा विवि
 षेम घोरं संश्रामं प्रसंकटे॥ अग्निं चोरं नियातेन सर्वं ग्रहं निवारयेत् सर्वं ग्रह
 निवारणं यानमः॥ दुर्गा विविषमे भुवं संश्रामे भुवनेषु वा॥ मोहयित्वा प्रपद्यं
 ते तेषां मे भक्षयं कुरुतेषां मे॥ अभयं कुर्वीत नमः॥ रात्रि कुशिकः साभरो रात्रि
 वक्षिराजं रात्रिस्तवं गायत्रं॥ रात्रिस्तुक्तं जपो नित्यं तत्कालं उपपद्यते॥ क
 शिनं सर्वभूतानां पंचमी तु जनानुता॥ सामां समां निशां देवीं सर्वतः परिरक्ष
 तु सर्वतः परिरक्षत्यां नमः॥ हिमस्य लाजरायुषा शालपारव्यायामसि॥ उ
 क्रदो हिनो भुवो अग्निर्ददातु भूषजं॥ शीतक्रदो हिनो भुवो अग्निर्ददातु भूषजं॥
 अंतिकामाग्निमजरहं वादिः॥ त्रिशुलागमत् अजातपुत्रपक्षायाह

म२ इयंममह्यते। विष्णु कंबनं बद्धा काशं चरजातवेदः कामाया मां चरक्षपुत्रांश्च श
रणांश्च त्रवापिंगाक्ष लोहितयीव कृष्णवर्णनिमोक्तते। अस्माद्विबर्हं स्यो नांसाग
रस्योर्मयोयथा। इंद्रशस्त्रे ददातुवरुणमभिषिंचतु। शत्रुवोनिधनेयातिजयते
ब्रह्मतेजसा। कपिलजंटी सर्वभक्षं वाग्निं प्रत्यक्षदेवतं वरुणं च वशाम्यमे
ममपुत्रांश्च रक्षतु ममपुत्रांश्च रक्षत्यो नमः। यावदादित्यस्तपतियावद्भ्राजति
चंद्रमा। यावदायुः कृवायाति तावज्जीवजयाजयतावज्जीवजयाजयोनमः॥
एतां वैश्वानरी सर्वदेवनमोक्तते। पिशंगभृष्टमिंभृष्टां पिशाचिमिंदसंमृणा।
सर्वरक्षोनिबर्हयारक्षाणोऽअयेतवरक्षणेमीरारक्षाणाः सुमखप्रीणा
नः। प्रतिस्यक्पारविरुजबीडं हाजहरक्षोमहिचिघावधानं। उल्बकयातुं
शुभ्रुल्बकयातुं जरुश्चयातुं मुतकोकयातुं। सुपणयातुं मुतदृधयातुं दृष
देवप्रमृणारक्षोऽइंद्र। मानोरक्षोऽअणनं ज्ञातुमावतामपाच्छतुमि

सशोकवतकाननागगनंनष्टं चार्कज्योतयन्नप्रकाशते देवताभयभिक्षाताया
 कृतो नल्लयायांति भोसपभद्रतद्रंते दूरंगकुमहायशाः । तन्मे जयस्य यज्ञांते आस्ती
 ववनंस्मर । आस्तीकवनंश्चलायः सपानिनिर्कते । शतधा सिधते मूर्द्धि शिशुवृक्ष
 फलं यथा । नर्मदायेतमः प्रातर्नर्मदायेनमोनिशि । नमोस्तनर्मदेतुश्चैत्राहिनाय
 यसर्पतः । योजरत्कारुणाजातो जरत्कायमिहायशाः । तस्य सपानिभद्रतद्रंते दूरंगकु
 महायशाः । स्वस्त्ययनं तादृश्यं ॥ ७॥ ॥ अर्चतप्रार्चतप्रियमधाराः । अर्चतप्र
 र्चतुपुत्रकाऽउतपुरं न धृष्टवर्त । गंधधारदुराधर्षा निन्यपुष्टा करीषिणी ॥ इष्ट
 री सर्वभूतानां तामिहापहृये प्रियं । आयनते परायणे हृद्वारिहनुपुष्पिणी ॥ इष्ट
 दृष्टिपुंडरीकागिसमुद्रस्य गृहादमे । अस्मिन्नाविभ्रवस्तमंतु विव्रलाणमुत्तम ।
 अतर्त्तव्रावययतिपुत्रंदहाति दृष्टुषे । यस्मै तं सुकृते जातवेद उलोकमृदु कृष्ण
 वस्यो वं । अश्विनं सपुत्रिणां वीरवंतं गोमंतं रयिन्तं शतैस्वस्ति ॥ भोजं त्वामि

इवयं कुवमददृष्टुमिंद्रापो सिवाजान् । अविर्द्वी दृष्टि वयानकृती कृधिष्ठयान्ति
 द्रवस्य स्योतः । भोजाजिग्युष्टसुरभियोगे तमय भोजाजिग्युर्वधं श्यासुवासाः ।
 भोजाजिग्युरंतः पयंसुरया भोजाजिग्युर्थः । अद्भुताः प्रयाति भोजायाश्च संत
 ज्ञायाश्च भोजायास्तकन्याः । शुभमानाः भोजस्य हं पुष्करिणी । बवंशमपरिक्
 तं देवमानववित्रं । भोजमश्वाः सुष्ठुवातावहाते सुष्ठु दधौ वर्तते दक्षिणा
 याः । भोजदेवासावता नरेषु साजः शत्रून् समनी के पुजताः । स्तविष्यामि त्वा
 महविभ्रस्यामृतभोजना । अमत्रातारत्तमतीमये ध्यय जिष्ठं हव्यं वाहन ।
 स्वादुः पवस्व दिव्याय जन्मने स्वादुः मिश्राय सुहवी तु नास्मे । स्वादुः मिश्राय वरु
 णाय वायववृहस्पतये मधुमादि अदाभ्यः । उपोस्मै गाय तानरुपवमानाय
 देव ॥ शयः प्रकाशितोस्ति ॥ ॥ ततः दक्षिणशान्तिं प्रत्यवगम्यत ॥ ॥ क
 निक्करज्जनुषं प्रब्रुवाणः । इत्यतिवाच मरितवना वं । सुमेगलश्च शकुने

मं० सं०

७

तंयदनत्ताविभर्त्तिभूम्याऽअसुरसृगात्मकसिक्तोविद्यासमुपगाव्यष्टमेतहपा
कःपृच्छामिमन्सर्वविज्ञानदेवानोमेनानिहितापदानिवसेवक्योधिसप्ततेवन्वितो
रकवयऽओतवाऽउ॥१॥अविकित्वांविक्तुषश्चिद्वक्त्रकवीन्ष्टकाभिविद्वन्नेनविदो
नःवियस्तस्तभषाकमाराजोस्यजस्यत्रपेकिमपित्वदकइहब्रवीतुयऽमंगवदास्य
वामस्यानहितंपदंवेःशीलःशीरंडुकातेगावोअस्यवावैवसानोउदकंपदपुःमातापि
तरमृतऽआवभाजधीत्यमनसासहजमेसावीधसुगर्भिरसानिबिद्वानमस्वतऽ
इउपवाकमीयुःपुक्तामातासीदुरिदक्षिणाऽअतिष्ठजभट्टिजनीषितऽअमीमेद्वत्ता
अनुगामपश्यद्विद्वन्पुत्रियोजनेषु।त्विमोमातृस्त्रीनृपितृनृविष्वदकऽउध्व
स्तस्थोनेमवस्लापयोते।मंत्रयतेदिवोअमुष्यपृष्ठाक्श्मविदंवाचमाविश्वामित्रा
॥२॥वादेशारनहितजरायवर्वचिचक्रंपरिधामृतस्य।आपुत्राअयेमिथुनातोऽ

७

836

मं० सं०

॥२॥

अत्रसप्तशतानिर्विशतिश्चितस्तुः।पंचपादंपितरंदादशाकृतिंस्त्रिऽआहुःपेरऽअर्द्ध
पुरीषिणोअथेमऽअन्यऽउपरविचक्षणंसप्तचक्रेषकरआहुःपितांपंचारचक्रपारि
त्रेमानेतस्मिन्नातस्तुधुर्वनानविश्वो।तस्यनाक्षःसप्यतेभारिभारःसुनाद्वनशायि
तसनभिः।सनीम्वकमजरविवावृतउत्तानायांश्चयुक्तावहोतास्यस्यवक्षरजससा
वृत्तंस्मिन्नापितामुवनानिवश्वो।साकंजनांसप्तथमाहुःकजंघाळिद्यमाऽरुयवा
द्वजाइति।तथामिष्टानिबिहितानिधामशस्त्रात्ररजंतोविकृतानिपृथः॥३॥स्त्रि
यःसतीस्ताउमपुसऽआहुःपश्यदक्षणांनविवेतदंधः।कविर्यःपुत्रःसइमाव
केतयस्ताविज्ञानात्सपितृष्यतासतः।अकपरेणपरएनावरेणपदवत्सविभ
तागोरुदत्ताह।साकद्रीवीकस्विदंइपरागात्कस्वित्तनाहियथअंतःअक
परेणपितरंयाऽअस्यानुवदपरएनावरेण।कवीयमानःकइहप्रवोवद्वंसनःक
तोऽअधिप्रजातः।यजवाचस्ताऽउपराकऽआहुःपरानस्ताऽउअवाचस्ताऽ

मं० सं०

१०

इंद्रश्च याच कथुः सोमता निधुरा न युक्ता रजसो वहंति। घ्रा सुपर्णा सिधुजा सर्वा
या समानं दृष्टं परिष्वजते। तयोरन्यः पिषलं स्त्रा इत्यनश्नन्नन्याऽअसिन्वा
शीति॥५॥ अत्रा सुपर्णाऽअमृतस्य सागमनि मेघवदथा सिस्वरति। इतो विश्वस्य
भुवनस्य गोपाः समाधीरः पाकमत्रा विवेश। यस्मिन्नुक्षेमध्वदः सुपर्णा निविश
तस्य ते चाधिनिश्चे। तस्य दक्षः पिषलं स्त्रा इत्येतन्नो न शङ्कः पितरं न वद। यजायत्रे
आधिगायत्रमाहितं बहुसादात्रेष्टं सौरतस्त। यद्वाजगङ्गा गत्याहितं पदं यद्वाहि
दुस्तेऽअमृतं त्वमानभुः। गायत्रेण प्रतिममीतऽअकर्मकेण त्रेष्टं न वाकं। वाकं
न वाकं द्विपदा चतुष्पदा क्षरणमिमते सप्तवाणी। जगता सिधुं दिव्यस्तभाय
प्रथंतरस्यैपियं पश्यतः। गायत्रस्य समिधस्तिस्त्रऽआहूतं तामुना प्ररिस्त्र
महिता॥५॥ उप कथं सुदुधाधेनुमेतां सुहस्तो गोधुगुतदो हृदनां। श्रेष्ठस
वं सवितासा विषन्नाभः। दधमस्तदुप्रुप्रवाचं। हिरण्यवतीव सुपत्नीव सु

साम

१०

मं०
॥

नां वत्समि कुंतीम न साभ्या गावः। दुहामश्चिभ्यां पयोऽअद्वयं सावर्द्धतां महतुसो
भगाय। गोरमीमेदनुवत्समिषतं सुद्धनिहिङ्कृणा मातवाऽउ। स्तकाणधममभि
वाकशानामिमातिमायुं पयते पयोधिः। अये सशोड्येन गोरमीवृतामिमातमा
युधुसनावधिश्चिता। सावित्रिभिर्निहिचकारमत्यैव कुरुवती। प्रतिवात्रमोह
अनक्ये तुरगपतुजीवमेजध्रवं मध्यऽआपस्त्यानां जीवो मृतस्य चरातस्वधाधि
रमत्यैमित्येन सद्योनिः॥५॥ अपश्यंगोपामनिपृथमानमाचंपराचपथिभि
श्चरतां ससध्रीवीः सविष्टवीवसानऽआवरीवतिभुवनधंतः। य ईचकारनसाऽअ
स्यवेदय ईदृशहिरुगिनुतस्मात्। समालुयनिपरिवीतोऽअंतर्बहुप्रजानि
रूतिमाविवेश। द्यौर्मपिता जनितानाभिरत्र बंधममाता पृथिवी सहीयं। उत्रानया
ध्रुवा उयो निरंतरत्रापिता दुहवुगभिमाधातः। पृथुमिवापरमते पृथिव्याऽपृथु
मियत्र भुवनस्य नाभिः। पृथुमिवाहृत्ताऽअवसरतः पृथुमिवाचपरम

मं० सं०

११

योम इयं वेदि परो अंतः दृष्टिः आऽअयं यज्ञो भुवनस्य नाभिः अयं सोमो वृक्षो
अश्वस्य रेता ब्रह्माय वानुः परमं व्याम ॥ ७ ॥ सप्ता ईग सभुवनस्य रेता वि
स्मा स्तिष्ठति प्रदिशा विधर्मणि तेषां तिमर्मनसा ते विपश्चितः परिसुक्कः परभवतु वि
श्वतः नैव ज्ञाना मिथ दिवद मस्मि निणयः सन्नद्धा मनसा चरा माय दामागन्ध
यज्ञाऽस्तस्यादि दत्तोऽअक्षव भागम स्या ॥ ८ ॥ अपाऽप्राडः तिस्रधया दधीता म
त्यो मित्येना स्यानि ॥ ९ ॥ ताशश्च तावेषु चीना विद्यता न्ये न्ये चिक्युर्न नि चिक्युरन्ये
नत्वाऽअक्षरे परम व्याम न्यस्मिन्देवाऽअधि विभो नषे ॥ १० ॥ यस्तन्तव दे किं
वा करिष्याति य इता द्विदुस्त इमं स मस्त स्य वसाङ्गवती हिमूया अथा
वयं भगवन्त स्यामा अद्विष्टा मध्य विश्वदानी पिब शुद्ध मुदक मा वरती ॥ ११ ॥
गोरी मिमाय सलिलानि तक्षत्येक पदी द्विपदी सावतुष्य दी अष्टापदी नव
पदी बध्वुषी सहस्राक्षरा पाम व्यामन्त स्याः समुद्राऽअधि विक्षरंति

११

मं० सं०

॥ २० ॥

तेन जीवंति प्रदिशाश्च तस्रः ततः क्षरत्यक्षरं तद्विश्वमुपजावति शकमयं धूम
मारादपश्यं विष्वक्ता परा अनावणा उक्षाणां एभि मय चतवी रास्ता विधर्म
णि प्रथमान्या सठः त्रयः कृशिनऽस्तुथा विचक्षते संवत्सर एव पत एकऽएवा
विश्वमकाऽअभि वष्टशन्वी सिध्वाजिरेकस्य ददशन रूपं चत्वारि वाक् परिमता
पदानि तानि विदुर्ब्राह्मणा यमनी विष्णोः गृहात्राणि निहितानि गेयं तत्तुरीयं
यान्वो मनुष्या वदंति इ इभि चैव रुणमभिमा हारथो द्याः ससुपणे गिरुत्सा
नरु एकं सद्धि प्राबुद्धा वदत्ययि यममातरि श्वानमाहुः ॥ २१ ॥ ॥ २० ॥ कस्तुति
यानं हरयः सुपणा अभिपो वसाना दिवमुत्पतंति तऽआवहन् वन्सी दनाष्टत स्या
दिदुत नष्टा धिरी व्युद्यते द्वादश प्रथयश्चक्रमे कं वीणि नभ्यानि रुडता चिकेत
तीस्मिन्सा कं विशतानरां कवीपिताः षष्टिर्न चला चला सः यस्तत्तनः शशयो
याम व्याभ्येन विश्वा पुष्यसि वार्याणि योरत्न धाव सुविद्ध सुदन्तः सरस्व

मं० सं०

१२

तिततमिहधातेवकः अज्ञेनयज्ञमयजुंते देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन्ते हन
कं महिमानः सर्वं तद्यत्र पूर्वसाध्याः सति देवाः समानमेतद्भुङ्क्ते यक्वाहितिः
भूमिपुत्रन्याजिनं तद्विद्वज्जिनं त्यजयः ॥ दिव्यं सुपर्णं वायुं सृष्टुं हतमपांगभिरुश
तमो धर्माणां अमीपतो वृष्टिभिस्तर्पयंतं सरस्वतं मवसेजो हवीमि ॥ १० ॥
वामनस्तु कंसममघ्नः ॥ हरिस्तु कानि लिख्यते ॥ अयं तः अस्तु हयतः सोमः
आहरिभिः सुतः जुषाण इन्द्र हरिभिर्न आगच्छति हरितं रथं ॥ हयं नृपसमव
यः सूर्यं सूर्यं निरोचयः ॥ विद्वद्भिरुक्ता हयश्च वध इन्द्र विश्वाऽअभिश्च यमः ॥ घामि
द्रो हरिधातुं सद्यथिवी हरिर्वपसां अधारय द्युस्तु भिरिभो जनयवोरंतर्हस्त्रि
त जज्ञानो हरितो वृषा विश्वमाभासितो रनो हयश्च हरितं च तज्जायुधमावज्ज
वाको हरिः इन्द्रो हयं तमजुनं वज्रं शुक्रं रथं ॥ हतं अपावृणो ह्यरिभिरदिभिः
सुतमुजा हरिभिराजता ॥ १ ॥ आमं द्रुहं हरिभिरिह मयूररोमोक्षः ॥ माव

१२

मं० सं०

॥ २७ ॥

पञ्च न्यो वर्षितु फलिन्यो न नो धयः य न्यंतां ॥ योगक्षेमो नः कल्पतां ॥ उज्जोते वशकुनेसा
मगायसि ब्रह्म पुत्र इव सवने पुरांससि ॥ वृषे ववा जीशि शुभती रपीत्या सर्वतो नः श
कुने भद्रमावद विभ्वतो नः शकुने पुण्यमावद ॥ याज्या यजति प्रतिर्वेया ज्या पुण्येवल
क्ष्मीः पुण्यामेव तलक्ष्मी संभावयति पुण्यां लक्ष्मीं संस्रुते ॥ यत्पुण्यं न क्षत्रं ॥ तद्वृ
वीतो यम्यं ॥ यम्येव सूर्य उदेति ॥ अथ नक्षत्रं नैति ॥ यावति तत्र सूर्यो गच्छेता यत्र ज
घन्यं पश्येता तावति कुर्वति यत्कारा स्याता पुण्यं कुरु कुरुते ॥ तानि वा एतानि यमन
क्षत्राणि ॥ या न्येव देव नक्षत्राणि ॥ तेषु कुर्वति यत्कारा स्याता पुण्यं कुरु कुरुते ॥
स्वस्तये वायुमुपब्रवामहे सोमं स्वस्ति रुवनस्य यस्पतिः ॥ ब्रह्मस्पतिं सर्वगणं स्वस्त
ये स्वस्तये आदित्या सोमं वंत नः ॥ आदित्य उदयनीयः पथ्यये वेतस्वस्या मयंति प
थ्यां स्वस्ति मयुधंति स्वस्तये वतः मयंति स्वस्त्युधंति स्वस्त्युधंति ॥ स्वस्ति न इन्द्रो वृद्ध

॥ २७ ॥

मं. सं. तस्तया जी की ये शृणु ह्या सुषोमया ॥ ४ ॥ गंधद्वारां दुराधकं नित्यं घ्रां करीषिणी ॥
 ॥ २६ ॥ ईश्वरी सर्वभूतानां तामिहोपद्रयो श्रियं ॥ ५ ॥ पराणी दिवि परा पत सुपराणी पुनरापत ॥ वनि
 ववि क्राणा वरा इव मूर्जं शत क्रतो ॥ ६ ॥ पाश्रा धधीः पूर्वाजा ता देव्यः स्त्रियुगं पुरा ॥
 मनै नु वः श्रणाम हं शतं धामानि सप्त च ॥ ७ ॥ कांडा कांडा त्परो हं ती परुषः परुषः परिए
 वानो हर्व प्रतनु स हस्त्रेण शतेन च ॥ ८ ॥ अश्वत्थे वो निषदनं पती वो वसति ह्युता गोभाज
 इत्किं लसथ यत्सन वथ पुरुषं ॥ ९ ॥ स्यो नाष्टयि विनवान् क्षरानि वेशनी ॥ यश्चानः शर्म
 स प्रथः ॥ १० ॥ याः फलिनीर्या अपला अपुंष्या याश्च पुष्पाणि ॥ ह्यस्पति प्रसृतास्ता
 नो मुंचं त्वं हस ॥ ११ ॥ सहिरलानि दाशुषे सुवातिसविता भगः ॥ तं भागं चित्रमीमं ह्यरि ॥
 हिरण्यरूपः सहिरण्यसंघापां नपात्स दुहिरण्यवर्णी ॥ हिरण्ययात्परियोनेर्निषधा ॥ २६ ॥
 हिरण्यदादसन्नमस्मै ॥ २३ ॥ युवासुवासाः परिवीत आगात्स उश्रेया भवति जा

यमानः ॥ तं धीरासः कवय उन्नयंति स्वाध्याश्मनसा देवयंतः ॥ २४ ॥ तत्वा यामि
 ब्रह्मणा वंदमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः ॥ अहो ब्रह्मणो वरुणो हवो ध्यु रुशंस
 मान आयुः प्रमोषी ॥ २५ ॥ मातृदेवो भवः पितृदेवो भवः आचार्यदेवो भवः अतिथिदे
 वो भवः अविनिहतजानुमंडलः कमलमुकुलसदृशमंजिलिं शिरस्याधाय दक्षिणे
 नपाणिना सुवर्णं रणं कलशं धारयित्वा ॥ भद्रं कर्णेभिः शृणुष्विदं दद्रुविणां दद्रुविणां सः ॥ सवि
 ता पश्चात्तातः शनवो नवो भवति ॥ २६ ॥ उवाच दिवि ॥ आप उदंतु जीवसे दीर्घायुत्वा च
 वर्चसे ॥ पस्व ह्यदा करिणामन्यमानो मर्त्यमर्त्यो जो हवीमि जातवेदो यशो अस्मासुधे
 ह्यजाभिरग्ने अमृतत्वं मर्या ॥ यस्मै त्वं सुकृते जातवेद उलोकमग्ने न ह्यरावः स्यात् ॥
 अश्विनं स पुत्रिणं वारवंतं गोमंतं रथिनं राते स्वस्ति ॥ २७ ॥ संत्वसिं चामियजुषा प्र
 जामा युर्ध्वं च ॥ ह्यस्पति प्रसृतो यजमान इह मारिषतः ॥ २८ ॥ नि कामे नि कामे नः

मं. सं. ॥२॥ पर्जन्यो वर्षतु फलिन्यो न जोषधयः पञ्चतां॥ योगक्षेमो नः कल्पतां उद्गते वराकुने सा
 मगायसि ब्रह्मपुत्र इव सवने पुरांससि। हृषेव वाजी शिशुमती रपीत्या सर्वतो नः श
 कुने भद्रमावद विचिंत्य नः शकुनपुण्यमावद। याज्या यजति धत्तिर्वै याज्या पुण्येवल
 स्मीः पुण्यामेव तं लक्ष्मीं संभावयति पुण्यां लक्ष्मीं संस्मरुते॥ यत्पुण्यं न क्षत्रं। तद्वक्तु
 र्वीतो पश्येत्। यद्वा वै सूर्य उदेति। अथ न क्षत्रं नैति। यावति तत्र सूर्यो गच्छेत्। यत्र ज
 घ्न्यं पश्येत्। तावति कुर्वीत यत्कारा स्यातां। पुण्या ह एव कुरुते। तानि वा एतानि यमन
 क्षत्राणि। या न्येव देव न क्षत्राणि। ते धुक् कुर्वीत यत्कारा स्यातां। पुण्या ह एव कुरुते।
 स्वस्तये वायुमुपब्रवा महे सोमं स्वस्ति भुवनस्य पस्पतिः। हृहस्पतिं सर्वगणं स्वस्त
 ये स्वस्तये आदित्या सोमं वतु नः। आदित्य उदयनीयः पथ्ययेव तस्वस्या मयंति प
 थ्यां स्वस्ति मभ्युद्यंति स्वस्त्येव तः प्रयंति स्वस्त्युद्यंति स्वस्त्युद्यंति। स्वस्ति न इन्द्रो वृद्ध

॥२॥ अवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्द
 धातुः। अष्टौ देवा वसवः सोम्यासः। चतस्रो देवी रुजराः अविष्ठाः। ते यज्ञं पातु रुजसः
 पुरस्तात्। संवत्सरीणाममृतं स्वस्ति। जध्यामस्तोमं सनुयाम वाजमानोमं त्रंसरथे
 होपयाते। यणेन पचंमधुगो घंतराभूतांशो अश्विनोः काममप्राः॥ सर्वा मृद्धिम्
 ॥२॥ ध्रुयामिति तं वै तजसैव पूर्ययेन वच्छं दोषिर्मध्यतो क्षरैरुपरिष्ठाफाय आसर्व
 तो द्वादशाहं परिभ्रूय सर्वा मृद्धिमाध्रीं सर्वामृद्धिम्। मध्रोति पएवं वेदः। जध्यामहमे
 नमसोपसद्य। मित्रं देवं मित्रधेयं नो अस्तु। अनूराधा रुविष्ठा वर्द्धयंतं शतं जी
 वमशरदः सवीराः। त्रीणि त्रीणि वै देवानामृद्धानि। त्रीणि छंदोसि। त्रीणि सवना
 नि। त्रयश्मलोकाः। जध्यामेव तदीर्य एषु लोकेषु प्रातितिष्ठति। त्रियं प्रोतं त्रियं
 अनिरिमाय त्रियं वयो जरितभ्यो दधाति। त्रियं वसाना अमृतत्वमायनमवति

मं. सं. सत्यासमिथ्यामित्ये॥ अथ एवेनंतद्वियामादधातिसंततमवावषह्यसंतत्येसं
 ॥२८॥ धीयतेप्रजयापुष्टिर्भिर्येववेद॥ यस्मिन्ब्रह्माभ्यजयत्सर्वमितताममुं बलोकमिष्ट
 चसर्वोतन्नो नक्षत्रमभिजिह्वित्यसि अयं दधात्वहणा यमानां अहं ब्रुमि यमं त्रैम
 गोपाय। यमृषयस्त्रैयिविदाविदुः। तच्च सामानियजतः शिषि। साहिष्वा रमृतास
 तां॥ शुक्रैर्मरिगैरज आततन्वा क्रतुं पुनानूः कविभिः पवित्रैश्च शोचिर्वसानः
 पृथुपुण्या अयोमिमोते वृहतीरनूनाः। तदप्येषः श्लोको निगीतो मरुतः परिवे
 षारो मरुतस्यावस नरुह। आविहितस्य कामप्रैर्विश्वे देवाः सभासद इति॥ अथा
 भिषेकमत्रा॥ समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य मध्यात्पुनाना यंस्य निविशमाना॥ इन्द्रो
 पावज्जीवृषभोरादता आपो देविरुमाम वंतु। या आपो दिव्या उत वासव वेति
 खनि त्रिभा उत वाया स्वयं जा॥ समुद्रार्थायाः शुचयः पावकास्ता आपो देवैः ॥२८॥

या राजा वरुणो याति मध्ये सत्या नृते अवपश्यं जना नाना॥ मधुश्चुतः शुचयो
 याः पावकास्ता आपो॥ या सुराजा वरुणो या सुसामो विश्वे देवा या सूर्जं मदीति वे
 श्वानरो या स्वग्निः प्रविष्टस्ता आपो॥ त्रायंता मिरु देवा आ यतां मरुतां गणा
 त्रायंता विश्वा भूतानि यथा यमरया असत। आपे इह उने षजी रामो अभीय
 वातनी॥ आपः सर्वस्य ने षजीस्तास्ते कृण्वंतु ने षजं। हस्ताभ्यां दशशारवाभ्यां जि
 ह्वावाचः पुरोगवी॥ अनामयितुभ्यां त्वा ताभ्यां त्वेपस्पृशामसि। इमा आपा
 शिवंतमा इमाः सर्वस्य ने षजी॥ इमारो अस्ववर्द्धनारिमारश्च भूतो मृताः॥ याभि
 रिंद्रमभ्यर्चि च त्रजापतिः सोमं राजानं वरुणं यमं मरुताभि रद्रिभि रधिं चामि
 त्वा मरुतां त्वमधि राजो भवेह। मरुतां त्वं मरुतां संभ्राजं वर्षणानां देवी जनि
 यजी जनद्रजनि यजी जनद्रवस्य त्वा सवितुः प्रसवे च्चिवा बर्हिभ्यां परस्मै

मं. सं.
॥२॥

हस्ताभ्यामग्नेस्तेजसासूर्यस्यवर्चसं द्रव्यं द्रव्यं निधिं चामिबलाय त्रिये प
शसेनाद्यायां शं द्रयं वा एतस्मिन् लोके यद् धियद् ध्या निधिं च ती द्रियमेवास्मिं
स्तद्धातिरसो वा एष ओषधि वनस्पतिषु यन्मधुयन्मध्वनिधिं च तिरसमेवा
स्मिंस्तद्धातिरसो वा एतत्पशूनां यद् दूतं यद् दूतेनाभिधिं च तिरसमेवास्मिंस्तद्धा
त्यमृतं वा एतस्मिन् लोके यदापो बह्नि रीमधिं च त्रियमृतत्वमेवास्मिंस्तद्धाति
सोभिधिक्लोभिधे च ब्राह्मणाय हिरण्यं दद्यात्सहस्रं दद्यात्स्रं चतुष्पादद्या
दद्याप्यादुरसं ख्यातमेवापरिमितं दद्यादपरिमितो वै क्षत्रियोपरिमितस्याव
ध्याश्यथास्मिन्सुराकं सं हस्त आदधाति स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवस्वसोमधार
या ॥ इन्द्राय पात वे सुत शंतितां पिबेद्यद् अशिष्टं रसिनः सुतस्यं पादिन्द्रो अपिबेद्य
वीमि ॥ इन्द्रं तदस्य मनसा शिवे न सोमं राजानं मिह भक्षयामि ॥ अत्रित्वावृष ॥२॥

भासुते सुतं सज्जामि पीतये ॥ तं पाव्यं शुभं मम दमितियो ह वा वसोमपीथः सुर
यां प्रविष्टः सह वै ते नैन्द्रं मम हाभिषेकेणाभिषिक्तं क्षत्रियस्य न क्षितो भव स्मर
ति न सुरतापी त्वमिमं त्रयेतापामसोमं शं नो भवेति तद्यथैवादिः प्रियः पुत्रः
पितरं प्रिया वाजाया पतिं सुखं शिवमुपस्पृष्ट्या विस्त्रस एवं देवैते नैन्द्रं मम हा
भिषेकेणाभिषिक्तं स्य क्षत्रियस्य सुरावासोमो वा न्यद्वा नाद्यं सुखं शिवमु
पस्पृष्ट्या विस्त्रस ॥ १ ॥ अथ गर्भाधः नमः त्रा ॥ विष्णुर्यो नैकल्पयत् त्वष्टा
रूपाणि यं शतु ॥ आसिं चतुर्प्रजापतिर्धाता गर्भं दधातुता गर्भं धेहि सिनीवा
लि गर्भं धेहि सरस्वती गर्भं ते अश्विनौ देवा वाधतां पुष्करस्त्रजा ॥ हिरण्यपी अ
रणीयं निर्मयेता अश्विना ॥ तं ते गर्भं रुवामहे दशमे मासि स्रतं व ॥ १ ॥ नैत्रमे
ष परापत सुपुत्रः पुनरापता ॥ अस्मै मे पुत्रं के माये गर्भं माधे हियः पुमान् ॥

असि॥ महस्तेसतोमहिमापनस्यतेद्वाद्वैतमहोऽसि। बह्वैवसामहोऽसि। असि। शदेवमहोऽसि। मद्रा
 देवानामसुर्यः पुरोहितोविभुज्योतिरदाभ्यं। नमोमि वस्यवरुणस्यवक्षसेमहोदेवायतदतंसपर्यतादूरेद
 शोदेवजातायकेतवेदिवस्युत्रायसूर्योयशंसत॥ सामासत्योक्तिः परिपातुविश्वतोद्यावावयवततनूनरा
 निव। विश्वमन्यन्निविशतेयदेजतिविश्वाहापोविश्वाहोदेतिसूर्यः। नतोऽदेवः प्रदिवोनिवासतेय
 देतशोमिः पंतरेरथर्यसि। प्राचीनमन्यदनुवर्ततेरजऽउदयेनज्योतिषायासिसूर्यः। येनसूर्यज्योतिषा
 बाधसेतमोजगच्चिश्चमुदियर्षिभानुना। तेनास्मद्विश्वामीनिरामत्ताकृतिमपामीवामपदुष्पंशुव।
 दिश्वस्यहिप्रेषितोरससिब्रतमहेलयनुवरसिश्चधाअनु। यदद्यत्वासूर्योपब्रवामहेतन्नोदेवाऽअ
 नुमोसीरतक्रतुं। तन्नोद्यावापथिर्वीतन्नऽआपऽइंद्रश्चवतुमसुतोहववकः। माश्चनेभूमसूर्यस्य
 संदशिभद्रंजीवतोजरणामशीमहि॥१॥ विश्वाहात्वासुमनसः। वक्षसोऽप्रजोवतोऽअनमीवाऽ
 अनागसः। उद्यंतंत्वामिब्रमहोदिवेदिवेज्योग्रीवाः प्रतिपश्येमसूर्यः। महिज्योतिर्विचतंत्वाविव
 सशभास्वतं वक्षुषेवक्षुषेमयः। आरोहतं हृतः पाजसस्पारिव्येजीवाः प्रदिशेयसूर्यः।
 सप्तर्षिर्देवासा

५॥ स्वधयामदति। यऽउत्रिधानुपथिवीमुतद्यामेकोदाधारभुवनानि विश्वा। तदस्यप्रियमभिपाथो अशो
 नरोयत्रदेवयवोमदति। उरुक्रमस्यसहिवंधुरित्याविष्कोःपदेपरमेमध्वऽउत्सः। तावाविस्तन्युश्म
 सिगमध्येयत्रगावोभूरिष्टगाऽअयासः। अत्राहृतदुरुगायस्यवृल्लः परमंपदमवभातिभूरि॥
 प्रवः प्रांतमंधसोप्रियायतेमहेष्टरायविल्लवेवार्वत। यासानुनिपर्वतानामशभ्यामहस्तस्तूर
 र्वतेवसाधुना। त्वेषमित्तासमरणंशिमिवतो रिद्राविष्कृतपावामुरुष्यति॥ यास्योयप्रतिधी
 यमानमित्ताशानोरस्तरसनामुरुष्यथः। तार्दवर्द्धतिमहोस्यपोस्यनिमातरानमतिरेतसेभुजे।
 दधातिपुत्रोवरं परंपितुनामहतीयमधः। रोवनेदिक्। ततदिदस्यपोस्यगृणीमसीनस्यत्रातु
 रवृकस्याहीकुपः। यः पार्थिवानि त्रिभिर्दिग्गामभिरुरुकनिष्टोरुगायायतीवसे। देइदस्यक
 मणस्वदे शोभित्यायमत्पीभुरण्यति। तृतीयमस्यनकिरादधधीतिवयश्चनपतयंतःपतत्रि
 णः। वतुभिः साकेनवतिंवनामभिश्च कंजवृत्तंयतीरवीविपत। वृहत्तरीरोविमिमानः कृकभि
 युवाकुमारः प्रत्येत्याहव॥१॥ भवामित्रो नशब्दोद्यता सुतिर्विभूतयः अऽएवयाऽउसप्रयाः॥ ५॥

दुरुतदस्य यो देवः पञ्चाशद्दोऽञ्जायत । नाभ्याऽऽसीदन्तरिक्षं शीर्षोद्योः समवर्तत । पञ्चाशद्भूमिर्दिशः
 श्रेयास्तु लोकाः अकल्पयन् । सप्तास्यासन् परिधयः स्त्रिः सप्तसमिधः कृताः । देवा यद्यज्ञं तं वानाऽब्रु-
 वन् पशुं । यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तामिधर्माणि प्रथमान्यासन् । ते ह नाकं महिमानः सर्वतयत्र पृ-
 वेत्साध्याः सति देवाः ॥ ३ ॥ अतो देवा अब्रुवन् नो यतो विष्णुर्विवक्रमे । पृथिव्याः सप्तधामभिः । इदं विष्णुर्वि-
 वक्रमे त्रेधा निदधे पदं । समृद्धं मस्य पांसुरे । त्रीणि पृथग्विवक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः । अतो धर्मा-
 णि धारयन् । विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो ब्रतानि पश्यते । ईदृश्य युज्यः सर्वा । तद्विल्लोः परमं पदं
 सदा पश्यन्ति सूरयः । दिवी ववशुरा ततं । तद्विप्रा सो विपन्य वो ज्ञागवांसः समिधते । विल्लोः परमं पदं
 संपदं ॥ ४ ॥ विल्लोर्नुकं वीर्याणि प्रवो वयः पार्थिवानि विममे रजांसि । योऽऽस्कभाय दुतरं सध-
 स्त्वं विवक्रमेणान्नेधोरुगदयः । प्रतद्विष्णुस्तव ते वीर्येणामृगानभीमः कुबरो गिरिष्ठाः । यत्स्योरुषु
 त्रिषु विक्रमणे अधिसि यंति भुवनानि विश्वा । प्रविष्टवैश्वमेतु मे नमगिरि क्षित उरुगाया यव-
 ळा । य इदं दीर्घं प्रयतं सधस्त्वं मे को विममे त्रिभिरित्यदेभिः । यस्य त्री पूर्णमधनापदान्यक्षीमाणाः

अधातेविष्णोविदुषाविदध्यास्तोमायतश्चराध्याहविष्मता। यः पूर्यायवेधसेनवीर्यमेसुमज्ज्ञानयेविष्णवेददा
शति। योजातमस्यहेमतोमहिब्रवसेदुश्रवोभिर्युज्यंविदभ्यसत्। तमुस्तोतारः पूर्यथाविदः कृतस्यगर्भ
जनुषापिपत्तेना॥ अस्यजानंतोनामविद्विक्तनमरुस्तेविष्णोसुमतिंभजामहे। तमस्यराजावरुणास्त
माश्विनाः कृतुसवंतमारुतस्यवेधसः। दाधारदक्षमुत्तममरुर्विदं ब्रजं बविष्णुः सखिवाँऽप्रपोर्णुते। आयो
विवायसवथायदैव्यऽइंद्रायविष्णुः सुकृतेसुकृतरः। वेधाअजिन्वत्रिषधस्त्र आर्यमृतस्यभागेयजामा
नमाभजत्॥ १॥ संवांकर्मणासमिषाहिनो मीद्रविष्णुऽअपेसस्पारेऽअस्य। जुषेथांयज्ञंद्रविणं व
धत्तमरिष्टैर्नः पथिभिः पारयंता। याविष्वासांजमितारामतीनामिंद्राविष्णूकलशासोमधाना। प्रवांगिरः
शस्यमाना अवंतुप्रस्तोमासोगीयमानासोऽअकैः। इंद्राविष्णुमदपतीमदानामासोमंयातंद्रविणोदधा
ना। संवामंजंबकुभिर्मतीनांसंस्तोमासः शस्यमानासऽउक्थेः। आवामश्वास्सोऽअभिमातिषाह इंद्रावि
ष्णुसंधमादोवहंतु। जुषेथांविष्वाहवनामतीनामुपब्रह्माणिष्टं पुर्तगिरामे। इंद्राविष्णुतत्पनया
य्यंवांसामममदउरुवक्रमाथे। अरुणुतमेतारिश्वंरीयोप्रथतंजीवसेनोरजांसि। इंद्राविष्णुहवि

६॥ वावाहानाग्रदानानमसारातहया। घृतासुतीद्रविणधनमस्मैसमुद्रः कलशः सोमधानः। इन्द्रविष्णुपि
 बतंमध्येऽस्यसोमस्यदस्त्राजठरंष्टोथां। आवांमंधांसिमदिराण्यमन्नुपब्रह्माणिष्टपुतंरुवे। उ
 भातिग्यथुर्नपराजयचेनपराक्षिप्येकतरश्चनैनोः। इन्द्रविष्णोयदपस्यधेयात्रेधासहस्त्रंवितदेरयेथां
 ॥१॥ परेमात्रेयातन्वावधाननतेमहिवमन्वश्चवंति। उभेतेविष्णुजसीधिव्याविष्णोदेवत्वंपरमस्यवि
 त्से। नतेविष्णो जायमानोन जातोदेवमहिम्नः परमंतमाप। उदस्तभानाकमृश्च हंतंदाधर्यप्रावीक
 कुभंष्टचिव्याः। इरावतीधेनुमतीहिभूतंस्यवसिनीमनुषेदशुष्या। व्यस्तभारोदसीविष्णवेतेदाध
 र्येष्टचिवीमभितोमयूखैः। उरुयज्ञायवक्रयुरुलोकंजनयंतासूर्यमुषासमग्निं। दासस्यविष्टप
 शिप्रस्यमायाजघ्नथुर्नराष्टतनाड्येषु। इन्द्रविष्णुदंहिताः शंबरस्यनवपुरोनवातिवश्चथिष्ठं। श
 तंवर्धिनः सहस्त्रं वसाकं हथो अप्रत्यसुरस्यवीरान्। इयंमनीषा हृतीहृतीहृतीऽरुक्रमातवसाव
 र्द्वयंती। ररेवांस्तोमंविदथुविष्णोपिचतमिषोवृजनेधिंद्र। वषट्तेविष्णुवासऽआकरोमिमतमे
 जुषस्वशिपिविष्टहृयं। वईतुत्वासुष्टतयो गिरमिदूर्यपातस्वस्ति॥७॥ नमस्तीदयतेसमिष्यन्त्या

७॥ वषणनिषेदतुर्यत्रेवादिधरेभागधेयं। एकः सुपर्णः ससमुद्रमाविवेशसऽइदंविश्वंभुवनंविषे। तंपाकेन
 मनसापश्यमंतितस्तमात्रारिक् सऽउरुक्लिमातरं। सुपर्णविश्राः कवयोवचोभिरेकंसंतंबुधाकल्प
 यंति। उदंस्मिदधतोऽअध्वरेषुग्रहांसोमस्यमिमतेद्वादश॥१॥ षट्त्रिंशांभवतुरः कल्पयंतश्चंद
 सिवदधतः आद्वादशं। यज्ञंविमायकवयोमनीषः कृत्स्नामाभ्याप्रथंयंति। वतुर्दशान्यमहि
 मानोऽअस्यतंधीरावासाप्रणयंतिसप्त। आत्रानंतीर्थकऽइहप्रवोवद्येनपथाप्रपिबंतेसुतस्य॥
 सहस्रधापंचदशान्युक्थायावद्यावाष्टयिवीतावदि तत्। सहस्रधामहिमानः सहस्रंयावद्रुद्रावि
 षितंतावतीवाक्॥ कश्चंदसंयोगमावेदधीरः कोधिष्ण्याप्रोतेवावंपपादे। कुम्बिजामष्टमंशूर
 माद्रुहरीइन्द्रस्यनिविकायकस्त्रिता भूष्याऽअंतंपर्येकंरतिरथस्यधूषुयुक्तासोऽअसु॥१॥ १२
 स्रग्दववीतयेवाज्ञयंतोरथाइव तिसृतासोमदितमाः शुकावायुमस्रसत। ग्राणातुनोऽअभि
 षुतः पवित्रंसांमगच्छसि। दधत्तात्रेसुवीर्यम्। एषतुनोऽअभिष्टुतः पवित्रमतिगारुते। रक्षाहावार
 मययम्॥१३॥ यदंतियत्रदृक्केभयंविंदतिमामिह। पवमानवितक्तीहि। पवमानः सोऽअधनः प
 ७॥ १४॥

विष्णुवत्सुगायायदाशतः। प्रयः सत्रावामनसा यज्ञा एता वतं नर्यमा विवी सातः। त्वं विष्णो सुमतिं विश्वज
 न्यामप्रयुता मे वयवो मतिः दाः। पर्वा यथानः सुवितस्य भूरे रश्चावतः पुरुश्चंद्रस्य रायः।
 त्रिर्देवः पृथिवीमेषऽ एता विष्क्रमे शत र्यसं महित्वा। प्रविष्णु रस्तु तव सस्तवीयां त्वेषं स्यस्य
 स्तु विरस्य नाम। विष्क्रमे पृथिवीमेषऽ एतां क्षेत्राय विष्णुर्मनुषेदशस्यन्। ध्रुवा सोऽ अ
 स्य कीरयो जना सऽ उरुक्षितिं सुजनिमावकारः। प्रतत्तेऽ अद्य शिपि विष्णु नाम्मर्यः शंसा मि
 वयुना निविद्वान्। तत्वा गृणामि तव समव्यान्क्षयं तमस्य रजसः पराके। किमिदं विष्णोप
 रि वक्ष्यं भूत्प्रयद्वक्षे शिपि विष्णोऽ अस्मि। मावर्षोऽ अस्मि। दपगूऽ एतद्यदन्यरूपः
 समिधेव भूथः। दषट्ते वि० वर्द्धतु त्वा० ॥११॥ धर्मा समंता त्रिष्टुतं व्यापतुस्तयोर्जुहिमा
 तश्चिश्वा जगाम। दिवस्यो दिधिषाणऽ अवेषन्विदुर्देवाः सहसामानमर्कं। तिस्रो देष्टा
 यनिर्ऋतीरुपासते दीर्घश्रुतो विहिजानंति वक्ष्यः। तासां निवि वयुः कवया नि दाने परे
 भुया गुह्येषु ब्रतेषु। वतुष्क पर्दा युवतिः सुपेशा घृतप्रतीका वयुना निवस्ते। तस्यां सुपर्णा

लोको के महीयते देवैः सुकृतकर्मभिः स्तत्र माम्भूतं कृधीं द्राये० ॥१६॥ समुद्रादूर्ध्वमधमोऽ उदारदुपां
 शुना सममृतत्वमानम्। घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य नामिः। वयं नाम प्रब्रवामाघ
 तस्यास्मि न्यक्षे धारयामा नमोभिः। उपब्रह्माष्टणवक्ष्यमानं वतुः शृंगो वमीक्षोर एतत्। वत्वा
 रिष्टं गात्रयोऽ अस्य पादौ देशिर्षे सन्नहस्ता सोऽ अस्य। त्रिधा बद्धो वृषभो रोरवीति महो देवो म
 र्याऽ आविवेश। त्रिधा हितं पणिभिर्गुह्यमानं गवि देवा सोऽ घृतमन्वीर्षे दनः। ईदुऽ एकं सूर्यऽ ए
 कं जज्ञानवेनादेकं स्वधया निष्टतक्षः। एताऽ अर्षिति दृष्ट्या त्समुद्राच्छतत्रजारिपुण्णानाव
 वक्षे। घृतस्य धाराऽ अभिवाकरी। मिहिरण्ययेवित सोऽ अर्धऽ आसां ॥१७॥ सम्यक्प्रवन्ति
 सरितो नधेनाऽ अंतर्दृष्टा मनसा पूयमानाः। एते अर्षे त्मर्मयो घृतस्य मगऽ इव सिपणो
 रिषमाणः। सिंधोरिव प्राध्वने मर्धना सो वातप्रमियः पतयेति यक्षाः। घृतस्य धाराऽ अ
 रुचो नवाजी काष्ठाभिर्दन्तमिभिः पिन्वमानः। अभिप्रवन्त समने वयोषाः कल्पाण्याः १ स्म
 यमाना सोऽ अग्निम्। घृतस्य धाराः समिधो न संतता जुषाणो हर्येति ज्ञातवेदाः। कन्याऽ

वित्रेण विवर्षणिः । यः पोता स पुनातु नः । यत्ते पवित्रमर्विष्यन्नेदिततमंतरा । ब्रह्मतेन पुनीहिनः । यत्ते पवित्र
मर्विवदग्नेतेन पुनीहिनः । ब्रह्मसंवेः पुनीहिनः । उभाभ्यां देवसवितः पवित्रेण संवेन व । मां पुनीहिवि
श्वतः ॥ १४ ॥ त्रिभिर्देवसवितर्वर्षिष्ठैः सोमधामभिः । अग्नेरक्षेः पुनीहिनः । पुनंतु मां देवज्ञनाः पुनं
तुवसं बोधिया । विश्वे देवाः पुनीतमाज्ञातवेदः पुनीहि मां । प्रयागस्वप्रस्थं दस्व सोम विश्वेभिरं
शुभिः । देवेभ्य उक्तमं हविः । उपप्रियं पर्न । प्रतं युवी नमाकृतीवधं । अगन्म बिभ्रते गमः । अला
य्यस्व परशुर्न नाशतमापवस्व देवसोम । आखं विदेव देवसोम । यः पावमानि रधेत् पृषिभिः
सह तं रसं । तस्मै सरस्वती दुहेक्षी रं सधिर्मधुदकम् ॥ १५ ॥ अद्रं द्योः पवमानस्यानुधामा
न्यक्रमीत् । तमाद्रुः सुप्रजा इति यस्ते सोमा विधान्मनः । द्रं द्योः परिस्त्रव । षे क्रमे त्रुतां स्तोमैः
कश्यपो द्वर्धयन्निरः । सोमै नमस्य राजानं यो जज्ञे वीरुधां पतिरिंद्राये द्यो परि । सप्तदिशो ना
नासूर्याः सप्तहोता रक्षन् बिजुः । देवा आदित्या ये सप्त तेभिः सोमांभिरक्षन् । द्रं द्यो । यत्ते राजंश्च
तं हविः स्तनसोमाभिरक्षन् । अराती वामानस्तारीन्मोचनः किं वनाममदिंद्रा ॥ यत्तत्सरमंपदं वि